

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์ของสตรีไทยมุสลิมในภาคใต้ เป็นการบรรยายและอธิบายข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มสตรีตั้งครรรค์จำนวน 16 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวบ้านอื่นๆ จำนวน 5 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนชาวไทยมุสลิมแห่งหนึ่งของจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจการสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์อีกมิติหนึ่งของสตรีไทยมุสลิม และเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัยควบคู่ไปกับการอภิปรายผลตามลำดับหัวข้อดังนี้ บริบทของชุมชนที่ศึกษา ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล วิถีชีวิตและมุมมองเกี่ยวกับสุขภาพในระยะตั้งครรรค์ของสตรีไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษา ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สตรีไทยมุสลิมนำมาใช้สร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์ ผลต่อสุขภาพของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์

บริบทของชุมชนที่ศึกษา

ชุมชนที่ศึกษาดังอยู่ในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 40 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 2 กิโลเมตร ประกอบด้วย 2 หมู่บ้านที่มีอาณาเขตเชื่อมต่อกันดังภาพ 2 เป็นชุมชนที่มีสภาพภูมิประเทศโดยรวมเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบสูง สภาพภูมิอากาศร้อนชื้นมีฝนตกชุกตลอดปี ชุมชนแห่งนี้มีอายุมากกว่าร้อยปี โดยในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ใกล้เคียงเนื่องจากอยู่ติดแม่น้ำ อันเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของคนสมัยก่อน และในปี พ.ศ. 2437 เมื่อประเทศไทยเริ่มแบ่งเขตการปกครองเป็น ตำบล อำเภอ จังหวัด ชุมชนแห่งนี้เคยถูกเลือกให้เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ ซึ่งต่อมาภายหลังชุมชนประสบกับภาวะน้ำท่วม ที่ว่าการอำเภอจึงถูกย้ายไปตั้งที่ชุมชนอื่นซึ่งอยู่ฝั่งแม่น้ำตรงข้ามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 หลังจากนั้นชาวบ้านในชุมชนต้องใช้เรือพายในการเดินทางข้ามฟากเพื่อติดต่อกับที่ว่าการอำเภอ ซึ่งไม่สะดวกนักเพราะน้ำเชี่ยวมาก ต่อมาภายหลังราว 30 ปีที่แล้วการเดินทางสะดวกมากขึ้น เพราะมีสะพานแขวนเชื่อมระหว่างสองฝั่งแม่น้ำ

ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่ค่อนข้างสะดวกสบายเพราะในชุมชนมีระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นพร้อมคือ มีเส้นทางสัญจรเพียงพอและมีสภาพค่อนข้างดี สะพานเชื่อมกับตัวอำเภอเปลี่ยนจากสะพานแขวนเป็นสะพานคอนกรีตเมื่อประมาณสิบปีก่อนทำให้รถยนต์สามารถข้ามผ่านได้สะดวก นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเข้าออกชุมชนทางอื่นอีกสองเส้นทาง ทุกเส้นทางเป็นถนนลาดยางและเชื่อมต่อกัน และมีเส้นทางย่อยซึ่งเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลูกรังที่มีสภาพสมบูรณ์ รถยนต์สามารถเข้าถึงได้จำนวนหลายเส้นทางกระจายอยู่ทั่วทั้งชุมชน ทำให้การสัญจรไปมาในชุมชน และการติดต่อกับสังคมภายนอกของชาวบ้านในชุมชนมีความสะดวก ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้รถจักรยานยนต์ซึ่งมีอยู่อย่างน้อยครัวเรือนละ 1 คัน เป็นพาหนะสำหรับเดินทางภายในชุมชนหรือเดินทางติดต่อกับที่อื่นๆ ระยะเวลาใกล้ๆ ส่วนการเดินทางติดต่อกับที่ไกลมักจะใช้บริการรถรับจ้างประจำทาง นอกจากนี้ยังมีระบบไฟฟ้าเข้าถึงทุกครัวเรือน ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายจากเครื่องใช้ไฟฟ้า ได้แก่ เครื่องปั้มน้ำ พัดลม ตู้เย็น และได้รับความบันเทิง ได้รับข่าวสารจากภายนอกผ่านทางอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุไอที และมิกซ์เตอร์ น้ำใช้เพียงพอตลอดปีและใช้สะดวก โดยใช้เครื่องปั้มน้ำสูบน้ำจากบ่อมาใช้ บางส่วนใช้น้ำประปาภูเขา

ภายในชุมชนมีบ้านเรือนประมาณ 529 หลัง ปลูกสร้างหลายลักษณะตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เรือนสมัยเก่าเป็นเรือนไม้ยกพื้นใต้ถุนสูง เรือนสมัยต่อมาสร้างด้วยปูนหรือไม้ผสมปูนลักษณะเป็นพื้นปูนชั้นเดียวผสมยกพื้นหรือพื้นปูนชั้นเดียวมีชั้นใต้ดิน และพื้นปูนชั้นเดียวหรือสองชั้น บ้านเรือนจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มๆ รวม 10 กลุ่มบ้าน ดังภาพ 2 บางกลุ่มบ้านตั้งอยู่ติดถนนลาดยางที่ใช้เป็นเส้นทางหลักสำหรับเดินทางเข้าออกระหว่างชุมชนกับชุมชนใกล้เคียง บางกลุ่มบ้านตั้งอยู่ไกลจากถนนลาดยาง ภายในชุมชนมีชาวบ้านอาศัยอยู่ประมาณ 3,206 คน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องเป็นญาติโดยเฉพาะกลุ่มบ้านเดียวกันจะเป็นญาติใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะคนรุ่นก่อนในชุมชนนี้มักจะแต่งงานกับคนในชุมชนเดียวกัน มีทั้งที่แต่งงานในสกุลเดียวกันหรือระหว่างสกุล การแต่งงานกับคนนอกเพ็งจะมีในระยะหลังๆ เมื่อมีคนจากต่างถิ่นเข้ามาอาศัยมากขึ้น ซึ่งคนต่างถิ่นส่วนมากมาจากจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง เนื่องจากเป็นสังคมระบบเครือญาติคนในชุมชนส่วนใหญ่จึงรู้จักกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไปมาหาสู่กันตลอดเวลาโดยเฉพาะญาติสนิท ศูนย์กลางของการรวมญาติส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านญาติที่ผู้สูงอายุ โดยมักจะเห็นชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงจับกลุ่มคุยกันที่บ้านปู่ ย่า ตา ยาย ประมาณช่วงเย็นๆ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน เพราะชุมชนนี้มีสภาพดินดีและมีน้ำอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ทำสวนของแต่ละครอบครัวเป็นที่ดินมรดกตกทอดขนาดเล็ก ชาวบ้านปลูกยางพาราเป็นหลักและทำสวนผลไม้อื่นๆ ร่วมด้วย เช่น สวนทุเรียน ลองกอง กัลยัม มังคุด มะนาว

หมาก สะตอ ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ คือ ขี้ยาง ยางแผ่น และผลไม้ ชาวบ้านที่ปลูกยาง จำนวนน้อยจะกรีดยางเองและขายขี้ยางเป็นถ้วยๆ เนื่องจากไม่เสียเวลาในการทำยางแผ่น การทำยางแผ่นมักจะทำกรณีที่มีการจ้างแรงงานกรีดยางเพราะการทำยางแผ่นเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ยางทำให้ทั้งเจ้าของสวนยางและคนกรีดยางได้รับส่วนแบ่งมากกว่าขายน้ำยางดิบหรือขี้ยาง ชาวบ้านนำขี้ยาง ยางแผ่น ไปขายกับร้านรับซื้อในชุมชนซึ่งมี 4 ร้าน ผลไม้ที่ให้ผลตลอดปีจะถูกนำมาวางไว้ริมถนนรอพ่อค้ามารับซื้อหรือถูกนำไปขายตามร้านรับซื้อซึ่งมีอยู่ 4 ร้าน ผลไม้ที่ให้ผลปีละครั้ง เช่น ลองกอง ทุเรียนจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงสวน นอกจากนี้บางครั้งครัวเรือนทำนา และ เลี้ยงสัตว์ร่วมไปกับการทำสวนด้วย โดยการทำนาซึ่งเดิมเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนทำรายได้้น้อยกว่าการทำสวนในปัจจุบันประกอบกับผลการสร้างเขื่อนทำให้ระยะเวลาที่ น้ำท่วมขังในพื้นที่นาลดลงทำให้ได้ผลผลิตน้อย ชาวบ้านจึงทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์มักเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค และขายกันเองในชุมชนเมื่อมีเทศกาล หรืองานบุญต่างๆ

ชาวบ้านสูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนทั้งวิชาสามัญและศาสนา ส่วนชาวบ้านวัยกลางคนส่วนใหญ่จบการศึกษาสายสามัญระดับประถมศึกษา และจบศาสนาต่ำกว่าชั้น 6 ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงไปเรียนศาสนากับโต๊ะครูเพิ่มเติม ซึ่งโต๊ะครูสอนให้อาทิตย์ละ 2 วัน ปัจจุบันเด็กในชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เรียนมากขึ้น โดยระหว่างเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่โรงเรียนประถมซึ่งมีอยู่เพียง 1 แห่ง เด็กจะเรียนศาสนาที่โรงเรียนตาดึกา (ศูนย์อบรมศาสนาและวัฒนธรรมในมัสยิด) ที่ตั้งใกล้บ้านซึ่งมีอยู่ 4 แห่ง ร่วมไปด้วย โดยจะเรียนหลังเลิกเรียนวิชาสามัญและเรียนช่วงเช้าของวันเสาร์อาทิตย์ หลังเรียนจบชั้นประถมส่วนใหญ่พ่อแม่จะให้เรียนต่อที่โรงเรียนปอเนาะ (โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม) ในชุมชนซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง หรือให้เรียนที่โรงเรียนปอเนาะในชุมชนใกล้เคียงหรือในจังหวัด เพราะเด็กจะได้เรียนทั้งวิชาสามัญและศาสนาไปพร้อมๆ กันทำให้ไม่เสียโอกาสในการรับความรู้สมัยใหม่และได้เรียนรู้ศาสนาซึ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต

ร้อยละ 99.73 ของชาวบ้านในชุมชนเป็นชาวไทยมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่เคร่งครัดในการปฏิบัติกิจทางศาสนา ทุกวันเมื่อถึงเวลาละหมาดทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะละหมาดกันที่บ้าน มีผู้ชายบางส่วนไปละหมาดพร้อมกันหลายๆ คนที่มีมัสยิดหรือสุเหร่าใกล้บ้านซึ่งมีอยู่ทุกหมู่บ้านรวมทั้งหมด 12 แห่ง เพราะเชื่อว่าการละหมาดเป็นกลุ่มจะได้บุญมากกว่าละหมาดเดี่ยวถึง 27 เท่า วันศุกร์ผู้ชายส่วนใหญ่จะหยุดงานเพื่อไปละหมาดพร้อมกันที่มีมัสยิดใกล้บ้านซึ่งในชุมชนมีมัสยิดอยู่ 2 แห่ง การละหมาดที่มีมัสยิดในวันศุกร์เวลาหลังเที่ยงชาวบ้านจะได้รับความรู้ทางศาสนาจากผู้รู้ได้รับข่าวสารของทางราชการจากผู้ใหญ่บ้าน และรับทราบข้อมูลทางด้านการเงินของมัสยิดจากคณะกรรมการมัสยิด

นอกจากมัสยิดแล้วแหล่งพบปะของคนในชุมชนคือร้านรับซื้อพืชผล และร้านน้ำชาที่มีกระจายอยู่ทุกกลุ่มบ้านรวม 11 แห่ง ผู้คนแวะเวียนมาที่ร้านน้ำชาเกือบตลอดทั้งวันเริ่มตั้งแต่เช้า หลังละหมาดเสร็จจะเห็นคนยืนคุยกันหน้าร้านน้ำชาเพื่อรอซื้ออาหารใส่ห่อไปรับประทานที่สวนหรือที่บ้าน มีส่วนน้อยที่นั่งรับประทานที่ร้าน ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อาหารมือเช้าที่ร้านน้ำชาขายได้แก่ ข้าวย่ำ ข้าวหมกไก่ และ/หรือเครื่องต้มร้อนๆ เช่นชาดำร้อน กาแฟดำร้อน และขนม เช่น ข้าวเหนียว โรตีสาลาดเปา สายๆ ผู้ชายวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่นจะนั่งที่ร้านน้ำชามากขึ้นกว่าตอนเช้ามีทั้งที่กลับจากกรีดยางและทั้งที่ไม่ได้ไปทำงาน เพื่อนั่งดื่มน้ำชา เล่นหมากรุกสอ คุยเรื่องการเมืองฟุตบอลและนก บางร้านน้ำชาข้างๆ จะมีราว หรือตะปูลงสำหรับให้ลูกค้าแขวนกรงนก ส่วนใหญ่จะเป็นนกกรงหัวจุกซึ่งในชุมชนมีสนามสำหรับแข่งนกชนิดนี้อยู่หนึ่งแห่ง และมีการจัดการแข่งขันอยู่บ่อยๆ ก่อนเที่ยงคนในร้านน้ำชาจะบางตาลง และมีคนมากอีกครั้งในช่วงเวลาประมาณ 14.00 น ถึง 15.00 น

ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ตื่นนอนตอนเช้าเวลาประมาณ 05.00 น ก่อนได้ยินเสียงอาซาน (เสียงเชิญชวนให้มุสลิมประกอบพิธีละหมาด) จากสุเหร่าและมัสยิด และเข้านอนก่อนเที่ยงคืน ในช่วงหลังตื่นจนถึงเข้านอนส่วนใหญ่รับประทานอาหารเช้าสามมื้อ อาหารมือเช้าส่วนใหญ่รับประทานตั้งแต่เช้าก่อนออกไปทำงานหรือไปโรงเรียน มีบางส่วนรับประทานหลังกลับจากทำสวนในช่วงสายๆ อาหารที่นิยมรับประทานส่วนใหญ่เป็นอาหารประเภทข้าว เช่น ข้าวย่ำ ข้าวหมกไก่ และ/หรือเครื่องต้มร้อนๆ เช่น ชาดำร้อน กาแฟดำร้อน และขนม เช่น ข้าวเหนียว โรตีสาลาดเปา โดยซื้อจากร้านน้ำชาในชุมชน หรือซื้อจากชุมชนใกล้เคียง อาหารมือเที่ยงรับประทานช่วงบ่ายๆ อาหารมือเย็นรับประทานหลังละหมาดตอนค่ำ ซึ่งอาหารทั้งสองมื้อนี้แม่บ้านมักจะปรุงเองโดยซื้ออาหารสดจากร้านค้าภายในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง จากตลาดนัดในตัวอำเภอ หรือจากรถขายกับข้าวที่เข้ามา เร่ขายในชุมชนประมาณสามคัน ซึ่งจะเข้ามาขายก่อนเที่ยงและบ่ายๆ อาหารส่วนใหญ่จะเป็นปลาทอด บูดหรือน้ำพริก ผักลวก แกงต่างๆ เช่น แกงขาว แกงไก่

ภายในชุมชนมีงานแต่งงานบ่อยพอๆ กับที่คนในชุมชนไปร่วมแต่งงานที่ชุมชน อำเภอหรือจังหวัดอื่น เมื่อบ้านใดจัดงานแต่งงานเพื่อนบ้านและญาติจะมาช่วยปรุงอาหารกันอย่างแข็งขัน ซึ่งงานจะจัดตั้งแต่ก่อนเที่ยงจนถึงกลางคืน บริเวณหน้างานแต่งงานทุกงานจะมีคนต่างถิ่นมาตั้งร้านค้าขายของ ของที่ขายส่วนใหญ่เป็นขนม ผลไม้และของเล่นเด็ก (ภาพในภาคผนวก ๗) นอกจากนี้ในชุมชนยังมีการจัดพิธีหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอยู่เสมอ เช่น ตลอดเดือนที่ 1 ของอิสลาม คนในชุมชนจะเรียโรเงินหรือวัตถุดีบสำหรับนำมาใช้กว "อาซุรอ" (ดูภาพในภาคผนวก ๗) ซึ่งเป็นขนมชนิดหนึ่งปรุงโดยนำวัตถุดีบหลายอย่าง เช่น ตะไคร้ หอม กระเทียม ยี่ห่วย่า กล้วยดีบ ถั่ว ข้าว มากวนรวมกัน อันเป็นการกระทำเพื่อรำลึกถึงการเดินทางไปรบของ องค์

ศาสนา เมื่อกวนเสร็จจะนำไปแบ่งกันรับประทาน ในช่วงปิดเทอมมีการทำพิธีเข้าสู่หนัด (พิธีขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย) แก่เด็กผู้ชายอันเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงถึงการเข้าเป็นมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่นิยมทำในเด็กอายุ 9 – 11 ปี และทำในช่วงเช้าเพราะเชื่อว่าเลือดจากแผลจะออกน้อย ผู้ทำพิธีเข้าสู่หนัดเรียกว่า "โต๊ะมุเต็ง" ในการทำพิธีนี้บางครั้งจะทำข้าวเหนียวหรืออาหารเลี้ยงผู้ที่ได้รับการบอกกล่าวให้มาร่วมงาน ก่อนกลับผู้ร่วมงานจะให้เงินแก่เด็กที่เข้าสู่หนัด สำหรับเด็กผู้หญิงมีการประกอบพิธีเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันนี้เช่นกัน ซึ่งมักจะประกอบพิธีในวันที่แม่ออกจากการอยู่ไฟ โดยหมอต้าแยจะเป็นผู้ทำพิธีให้ วิธีการหมอต้าแยจะใช้มีดกรีดบริเวณ คริสทอริส (clitoris) ให้เลือดออก(ปริมาณเล็กน้อย) เมื่อถึงเดือนที่ 3 ซึ่งเป็นเดือนเกิดขององค์ศาสนาจะมีประเพณีเมาลิดโดยโต๊ะครูจะมารับบริจาคเงินจากครอบครัวต่างๆ ที่แสดงความประสงค์จะบริจาคเพื่อนำเงินไปทำบุญกับมัสยิด หลังรับบริจาคเงินโต๊ะครูจะดูอา (ขอพร) ให้กับครอบครัวนั้น ซึ่งนอกจากจะบริจาคเงินแล้วโดยมากครอบครัวดังกล่าวมักจะจัดอาหารไว้สำหรับเลี้ยงแขกและคณะของโต๊ะครูด้วย

ยามเจ็บป่วยคนในชุมชนส่วนหนึ่งมักจะใช้ยาพื้นบ้านหรือใช้ยาแผนโบราณซึ่งซื้อจากร้านขายยาหรือตัวแทนขายยาในชุมชน ตามที่เพื่อนบ้านหรือญาติๆ แนะนำ หรือให้หมอต้าแยมาปิดเปา หากไม่ดีขึ้นจึงจะไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลซึ่งอยู่ห่างประมาณ 3 กิโลเมตร หรือรักษาที่สถานีนอนามัยที่ตั้งอยู่ในชุมชนอื่นซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนนี้ประมาณ 6 กิโลเมตรและเป็นทางเปลี่ยว สำหรับสตรีเมื่อตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ใช้บริการดูแลครรภ์ทั้งจากสถานบริการและจากหมอต้าแยไปพร้อมๆ กัน และเมื่อถึงเวลาคลอดหลายคนยังใช้บริการคลอดกับหมอต้าแยซึ่งในชุมชนมีหมอต้าแยอยู่ 5 คน หลังคลอดส่วนใหญ่นิยมนวดและอยู่ไฟหรือรับประทานยาแผนโบราณหรือยาสมุนไพรแทนการอยู่ไฟ ซึ่งสมุนไพรที่รับประทานเป็นสมุนไพรที่หมอต้าแยจัดให้หรือซื้อจกตัวแทนขายยาสมุนไพรสำหรับอยู่ไฟซึ่งมักจะมาเสนอขายถึงบ้าน

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลมีลักษณะดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสตรีตั้งครรภ์ชาวไทยมุสลิม จำนวน 16 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษานานกว่าสิบปีขึ้นไป (จำนวน 14 คน) ที่เหลืออยู่นานกว่าห้าปีประกอบด้วย วิทยุรุ่นจำนวน 5 คน วิทยุผู้ใหญ่จำนวน 11 คน ในจำนวนทั้งหมดนี้เป็นสตรีครรภ์แรก 4 คน ครรภ์ที่สอง 1 คน ครรภ์ที่สาม 3 คน ครรภ์ที่สี่ 5 คน และครรภ์ที่ห้า 3 คน ขณะเริ่มต้นเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลมีอายุครรภ์อยู่ในไตรมาสที่หนึ่งจำนวน 6 คน

ไตรมาสถที่สองจำนวน 8 คน ไตรมาสถที่สามจำนวน 2 คน ด้านการประกอบอาชีพผู้ให้ข้อมูลมี อาชีพแม่บ้าน 7 คน อาชีพทำสวน 7 คน ที่เหลือ อีก 2 คนมีอาชีพรับจ้างเย็บผ้า และ อาชีพค้าขาย สามีของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน (จำนวน 14 คน) มี 1 คน ประกอบอาชีพรับจ้างก่อสร้างร่วมกับทำสวน อีก 1 คน ประกอบอาชีพค้าขาย ด้านการศึกษาผู้ให้ข้อมูลทุกคนเรียนทั้งสายสามัญและศาสนา โดยจบการศึกษาสายสามัญชั้นประถมศึกษาจำนวน 9 คน ที่เหลืออีก 7 คนจบระดับมัธยมศึกษา ส่วนการเรียนทางด้านศาสนาจบระดับปอเนาะชั้นปีที่ 1 - 4 จำนวน 8 คน ชั้นปีที่ 5 - 7 จำนวน 7 คน ชั้นปีที่ 8 - 10 จำนวน 1 คน สามีของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาทั้งสายสามัญศึกษาและศาสนาเช่นกัน โดยการศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา (จำนวน 11 คน) ที่เหลือจบระดับมัธยมศึกษา (จำนวน 5 คน) ส่วนสายศาสนาจบระดับปอเนาะชั้นปีที่ 1 - 4 จำนวน 7 คน ชั้นปีที่ 5 - 7 จำนวน 5 คน ชั้นปีที่ 8 - 10 จำนวน 4 คน ครอบครัวมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 3,000 บาท จำนวน 2 คน อยู่ในช่วง 3,000 - 6,000 บาท จำนวน 12 คน และรายได้ 6,000 บาทขึ้นไป จำนวน 1 คน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่อาศัยเป็นครอบครัวเดี่ยว (จำนวน 11 คน) ดังแสดงในตาราง 1

2. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลทั่วไปประกอบด้วยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษาจำนวน 5 คน ทุกคนอาศัยในชุมชนนานกว่า 17 ปี มีอายุอยู่ในช่วง 47- 73 ปี ประกอบอาชีพแม่บ้านเพียงอย่างเดียวจำนวน 1 คน อาชีพแม่บ้านร่วมกับเป็นหมอตำแยจำนวน 2 คน อาชีพทำสวนร่วมกับเป็นหมอตำแยจำนวน 1 คน และอาชีพครูสอนศาสนาจำนวน 1 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาสายสามัญระดับประถมศึกษา (จำนวน 3 คน) และ เกือบทั้งหมดไม่ได้เรียนทางศาสนา มีเพียง 1 คน เรียนกิตาบ (เรียนเกี่ยวกับหลักคำสอน หลักธรรม วิธีปฏิบัติและวิถีดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จากคัมภีร์อัล-กุรอานและหะดีษ กับผู้รู้ทางศาสนา) ส่วนใหญ่มีรายได้ อยู่ในช่วง 3,000 - 6,000 บาท ดังรายละเอียดในตาราง 2

แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (N=16 คน)

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)
จำนวนปีที่อาศัยในพื้นที่	
5-10 ปี	2
10 ปี ขึ้นไป	14
วัย	
วัยรุ่น	5
วัยผู้ใหญ่	11
จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์	
ครรภ์แรก	4
ครรภ์ที่ 2	1
ครรภ์ที่ 3	3
ครรภ์ที่ 4	5
ครรภ์ที่ 5	3
อายุครรภ์	
2 เดือน	2
3 เดือน	4
4 เดือน	1
5 เดือน	2
6 เดือน	5
7 เดือน	2
อาชีพหลัก	
แม่บ้าน	7
ทำสวน	7
รับจ้าง	1
ค้าขาย	1
อาชีพหลักของสามี	
ทำสวน	14
รับจ้าง	1
ค้าขาย	1

แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (N=16 คน)

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)
ระดับการศึกษา	
สายสามัญ	
ประถมศึกษา	9
มัธยมศึกษา	7
สายศาสนา	
ปอเนาะชั้นปีที่ 3	3
ปอเนาะชั้นปีที่ 4	5
ปอเนาะชั้นปีที่ 5	2
ปอเนาะชั้นปีที่ 6	5
ปอเนาะชั้นปีที่ 10	1
ระดับการศึกษาของสามี	
สายสามัญ	
ประถม	11
มัธยม	5
สายศาสนา	
ปอเนาะชั้นปีที่ 2	2
ปอเนาะชั้นปีที่ 3	4
ปอเนาะชั้นปีที่ 4	1
ปอเนาะชั้นปีที่ 5	2
ปอเนาะชั้นปีที่ 6	1
ปอเนาะชั้นปีที่ 7	2
ปอเนาะชั้นปีที่ 10	4
รายได้ของครอบครัว	
ไม่ตอบ	1
ต่ำกว่า 3,000 บาท	2
3,000 – 6,000 บาท	12
6,000 บาทขึ้นไป	1
ลักษณะครอบครัว	
ครอบครัวเดี่ยว	11
ครอบครัวขยาย	5

แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (N=5)

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)
จำนวนปีที่อาศัยในพื้นที่	
10 ปี ขึ้นไป	5
อายุ	
41-50 ปี	1
51-60 ปี	2
61-70 ปี	1
71 ปีขึ้นไป	1
อาชีพหลัก	
แม่บ้าน	3
ทำสวน	1
ครูสอนศาสนา	1
ระดับการศึกษา	
สายสามัญ	
ไม่ได้เรียน	2
ประถม	3
สายศาสนา	
ไม่ได้เรียน	4
เรียนก็ตาบ	1
รายได้	
ไม่ตอบ	1
ต่ำกว่า 3,000 บาท	1
3,000 – 6,000 บาท	3

วิถีชีวิตและมุมมองเกี่ยวกับสุขภาพในระยะตั้งครรภ์ของสตรีไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษา

ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงก่อนมีครอบครัว สตรีมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาได้รับการปลูกฝังให้อยู่กับบ้าน ช่วยแม่ดูแลบ้านและน้อง และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เรียนสูงๆ ตามสถานะทางการเงินของครอบครัว และความสามารถของเด็กเช่นเดียวกับเด็กชาย สตรีที่มีครอบครัวส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับแม่บ้านและชาวสวนโดยทั่วไปคือ ดูแลลูก ดูแลบ้าน เป็นหลัก และช่วยสามีทำงานเมื่อภารกิจหลักน้อยลงหรือเมื่อมีผู้อื่น เช่น ลูกหรือญาติมาช่วยแบ่งเบา กิจกรรมที่ทำในชีวิตประจำวันคือ การละหมาด ดูแลลูก รับ-ส่งลูกไปโรงเรียน ไปตลาด ทำงานบ้าน เช่น ทำกับข้าว ซักผ้า ทำความสะอาดบ้าน และทำสวน เมื่อว่างจากงานจะไปมาหาสู่บ้านพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงที่สนิท และเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม เช่น กลุ่มแม่บ้าน งานบุญ งานแต่งงาน ขณะอยู่ในบ้านหรืออยู่บริเวณบ้านสตรีจะแต่งกายสบายๆ แต่เมื่อออกจากบ้านหรือมีคนที่ไม่คุ้นเคยมาหาที่บ้านจะแต่งกายมิดชิด

เมื่อตั้งครรภสตรีมีวิถีชีวิตเปลี่ยนจากเดิม เนื่องจากรับรู้ว่าคุณขณะตั้งครรภจำเป็นต้องดูแลสุขภาพและสร้างเสริมสุขภาพยิ่งกว่าเดิมจึงจะคงสุขภาพที่แข็งแรงไว้ได้ เพราะการตั้งครรภทำให้สุขภาพอ่อนแอกว่าปกติอีกทั้งยังมีลูกอยู่ในครรภที่ต้องดูแล และมองว่าสตรีตั้งครรภที่มีสุขภาพดีคือ สตรีตั้งครรภที่ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม สามารถทำหน้าที่ได้ตามศักยภาพตลอดการตั้งครรภ และสิ้นสุดการตั้งครรภอย่างปลอดภัยทั้งแม่และลูก โดยเชื่อว่าสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อสตรีตั้งครรภอยู่สบาย คือ สบายกายและสบายใจซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบดังนี้ 1) มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ คือ ไม่เจ็บป่วย เช่น ไม่แพ้ท้องมากจนกระทั่งทำงานไม่ได้ ไม่เป็นโรคอื่นๆ และมีน้ำหนักเพิ่มตามปกติ 2) มีจิตใจที่แข็งแรง คือ ไม่เครียด ไม่กังวล มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น 3) ลูกในครรภแข็งแรง คือ ไม่เป็นโรค มีจิตใจและพฤติกรรมดี สมบูรณ์ คือ มีน้ำหนักปกติและไม่พิการ ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาพในระยะนี้นอกจากสตรีตั้งครรภจะกระทำเพื่อให้สุขภาพของตนเองแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อให้สามารถทำงานได้แล้ว ยังรวมถึงสุขภาพของลูกด้วย เพราะเชื่อว่าเมื่อแม่แข็งแรงลูกก็จะแข็งแรงเช่นกัน และยังหมายถึงการเตรียมพร้อมสำหรับการคลอด ดังตัวอย่างคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสตรีตั้งครรภ ต่อไปนี้

“ก็การดูแลสุขภาพมันมีความจำเป็นสำหรับคนท้อง...ก็จำเป็น ก็การกิน การนอน รู้สึกว่าจำเป็นกว่าปกติ...เพราะมีสองคน ลูกอีกตัวเราอีก”

(เต๊ะ/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

“สร้างเสริมสุขภาพทำให้จิตใจและร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ... คนท้องต้องสร้างเสริมสุขภาพทั้งแม่และลูกจะแข็งแรงและปลอดภัย ถ้าไม่ออกกำลังกายหรือทานอะไรที่ไม่บำรุง แม่ก็ไม่แข็งแรงแล้วลูกในท้องจะทานอะไร ถ้าเราไม่ทานอะไรนั้นลูกก็ไม่แข็งแรง... ถ้าเรามีการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีลูกก็จะออกมาแข็งแรง แม่เองก็แข็งแรงด้วยไม่ใช่ลูกอย่างเดียว”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย.47)

วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากปกติคือ เมื่อตั้งครรภ์สตรีจะอยู่กับบ้านมากขึ้น ญาติพี่น้องจะเป็นฝ่ายไปมาหาสู่แทน พักผ่อนมากขึ้นกว่าเดิมในตอนกลางวัน โดยเฉพาะในช่วงท้องอ่อนๆ และท้องแก่ ทำงานหนักน้อยลงในช่วงท้องอ่อนๆ และท้องแก่โดยพยายามทำงานเท่าที่สภาพร่างกายจะทำได้ สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติตนของสตรีตั้งครรภ์ที่แนะนำให้สตรีตั้งครรภ์ พักผ่อนมากขึ้นและเพิ่มการพักผ่อนในตอนกลางวัน (วัฒนา, 2545) ทำงานทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้านได้ตลอดช่วงการตั้งครรภ์ แต่ให้หลีกเลี่ยงงานหนักหรืองานที่เสี่ยงอันตราย (Sinclair, 2000) การรับประทานอาหารส่วนใหญ่ชนิดของอาหารที่รับประทานเหมือนเดิม แต่รับประทานนม ผักและผลไม้มากขึ้น การปฏิบัติกิจทางศาสนายังคงเหมาะสมและอ่านอัล-กุรอานเช่นปกติ เพียงแต่เนื้อหาการขอพรหลังละหมาดจะเน้นเกี่ยวกับการคลอด และไปรับการดูแลครรภ์ ซึ่งพบว่าสตรีตั้งครรภ์ทุกคนแสวงหาวิธีการสร้างเสริมสุขภาพให้ตนเองและลูกในครรภ์แข็งแรง เพื่อให้ทำงานได้คล่องตัวและปลอดภัย โดยไปรับบริการฝากครรภ์ที่สถานีอนามัยและโรงพยาบาล เนื่องจากรับรู้ว่าจะได้รับบริการที่ช่วยสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การให้บริการตรวจครรภ์ คัดกรองโรค ให้คำแนะนำในการปฏิบัติตน ให้ยาบำรุง ซึ่งจะช่วยให้ตนเองและลูกในครรภ์มีสุขภาพร่างกายดีขึ้นและมีผลต่อเนื่องถึงจิตใจ เพราะเมื่อได้รับทราบสถานะสุขภาพร่างกายและวิธีปฏิบัติตนที่ถูกต้อง จะลดความกังวลใจเรื่องสุขภาพกายลงได้

“ดีขึ้นคะ (สุขภาพดีขึ้น)...ถ้าเรามีปัญหาอะไรเขา (เจ้าหน้าที่สุขภาพ) จะบอกเลย เราจะได้รู้ เขาจะแนะนำให้...ดีมันใจด้วยเขาตรวจความดันเรา ตรวจเลือดเราอย่างนี้ ถ้ามีอะไรเขาจะแนะนำ ให้ยาบำรุงพอทานแล้วมันดีขึ้น...สบายใจด้วยเราจะได้รู้เลยว่าเราเป็นโรคอะไร เราจะได้ไม่กังวล...บางที่ถ้าเราไม่ปวดหัวเราก็ไม่ไปตรวจถ้าไปฝากครรภ์จะตรวจเลยว่ามีความดันเท่านี้เขาจะรู้ จะได้ทานอาหารถูกหน่อย”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

ในขณะที่เดียวกันเกือบทุกคนไปปรับบริการดูแลครรภ์กับหมอต้าแย และสร้างเสริมสุขภาพครรภ์ตามวิธีการอื่นๆที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนนี้ปฏิบัติต่อกันมาร่วมด้วย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่จะนำเสนอต่อไป การแสดงออกซึ่งการดูแลเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของตนเองและลูกในครรภ์ด้วยการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ร่วมกับไปปรับบริการสร้างเสริมสุขภาพจากสถานพยาบาล เพราะเห็นว่าใช้ทั้งสองอย่างจะยิ่งช่วยให้สุขภาพดีขึ้น เนื่องจากต่างมีจุดเด่นคนละอย่างคือบริการที่ได้รับจากสถานพยาบาลเน้นการสร้างเสริมสุขภาพกายนำการสร้างเสริมจิตใจ ส่วนภูมิปัญญาพื้นบ้านเน้นการสร้างเสริมสุขภาพใจนำการสร้างเสริมร่างกาย โดยรับรู้ว่ามีผลสำคัญว่ากาย แต่ทั้งกายและใจมีผลซึ่งกันและกันเมื่อใจดีกายก็จะดีตามในขณะที่เดียวกันเมื่อกายดีใจก็จะดีขึ้นเช่นกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสตรีตั้งครรภ์ ต่อไปนี้

“เวลาเราไปโรงพยาบาลเขาจะเน้นเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายมากกว่า เมื่อสุขภาพร่างกายแข็งแรง ใจเราก็พลอยสบายไปด้วย ถึงทางบ้านนี้จะเน้นถึงด้านจิตใจเราได้ปฏิบัติอะไรก็สบายใจ เมื่อใจสบายร่างกายก็สบายไปด้วย คือทางโรงพยาบาลนั้นร่างกายนำจิตใจประมาณนั้น ถึงทางบ้านก็จะเน้นจิตใจนำร่างกายประมาณนั้น”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

“ถ้าได้ปฏิบัติทั้งสองอย่างแล้วดี ทางโรงพยาบาลเขาจะเน้นเกี่ยวกับร่างกาย แต่ทางนี้ (วิธีการแบบพื้นบ้าน)...ทำให้เราสบายใจใจ เราได้ปฏิบัติโน้น ปฏิบัตินี้พอเขาสอน...เราได้ปฏิบัติตามคำสอนเรา เราสบายใจ ...ทางโรงพยาบาลก็แนะนำเกี่ยวกับทางร่างกายแข็งแรงอะไรนั้น มันผสมผสานกัน ก็สบายใจแล สองเท่าเลย ใครปฏิบัติก็ได้กำไรแล... เราร่างกายจะสมบูรณ์จิตใจเราก็จะตามมาด้วย แต่จิตใจต้องนำหน้าไว้ก่อน ถ้าเราสบายใจอะไรอย่างนี้เราก็กินได้นอนหลับ ไม่กังวลอะไรอย่างนี้ สมบูรณ์”

(ตง / สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

สอดคล้องกับการศึกษาของอนันต์ และคณะ (2535) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ความคิดเห็น และพฤติกรรมการฝากครรภ์ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในระดับตำบล ผดุงครรภ์ และมารดาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าสตรีไทยมุสลิมนิยมไปฝากครรภ์ 2 แห่ง คือ ฝากครรภ์กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อรับทราบภาวะสุขภาพ รับสูติบัตร และหากคลอดยากจะได้ตามเจ้าหน้าที่มาทำคลอดหรือส่งต่อได้ และฝากกับผดุงครรภ์โบราณซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า “ไต่ะบีแด” เช่นเดียวกับการศึกษาของ Teeraworn (2002) ศึกษาตัวกำหนดการใช้บริการอนามัยแม่และเด็กของชาวมุสลิมในจังหวัด

ชายแดนใต้ของไทย พบว่าสตรีมุสลิมจังหวัดชายแดนใต้ส่วนมากใช้บริการดูแลครรภ์ทั้งจากหมอตำแยและจากสถานพยาบาลร่วมกัน รองลงมาใช้บริการจากสถานพยาบาลอย่างเดียว ส่วนน้อยรับบริการดูแลครรภ์จากหมอตำแยเพียงอย่างเดียวโดยเฉพาะสตรีตั้งครรภ์ที่อายุน้อย แต่ร้อยละของการรับบริการดูแลครรภ์จากหมอตำแยเพียงอย่างเดียวจะสูงขึ้นในกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ที่มีอายุมาก

ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สตรีไทยมุสลิมนำมาใช้สร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรภ์

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ตามความเข้าใจของคนในชุมชนที่ศึกษา คือ ความรู้ ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติที่คนในชุมชนปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาแต่โบราณ และปัจจุบันคนหนุ่มมากยังคงนำมาใช้ประโยชน์ จากการศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพขณะตั้งครรภ์ พบว่าเมื่อตั้งครรภ์สตรีไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม ความรู้ ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาหลายอย่างดังต่อไปนี้เพื่อให้สุขภาพดีขึ้น 1) ทำพิธีแนง 2) กินและหรือทา น้ำและหรือน้ำมันที่ผ่านการทำพิธีสวดขอพร 3) ฝากท้องและยกท้องกับหมอตำแย 4) กินอาหารและสมุนไพร 5) ปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ซึ่งมีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้

1. ทำพิธีแนง

แนง หรือมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ตาวาปือโอะ” ซึ่งมีความหมายว่า การตั้งครรภ์และการคลอดปลอดภัยผ่านพ้นอันตราย เป็นพิธีที่คนในชุมชนนี้ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ สตรีที่เคยผ่านการคลอดของชุมชนนี้ส่วนใหญ่เคยทำพิธีแนงมาแล้วแทบทั้งสิ้น มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ได้ทำเนื่องจากคลอดก่อนถึงกำหนดวันทำพิธี หรือนับอายุครรภ์ผิดพลาดทำให้คลอดก่อน พิธีแนงจะทำเฉพาะสตรีครรภ์แรกหลังอายุครรภ์เจ็ดเดือน เนื่องจากสตรีตั้งครรภ์แรก มีความรู้สึกกลัวเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการคลอดมากกว่าครรภ์หลัง เพราะไม่เคยมีประสบการณ์ในการตั้งครรภ์และการคลอดมาก่อน วัตถุประสงค์ของการทำพิธีเพื่อเป็นขวัญกำลังใจและลดความกลัวเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการคลอดให้แก่สตรีตั้งครรภ์แรก

“... ทำแนง จะทำให้คนที่ท้องสบายใจ แล้วก็อยู่สบาย... ถ้าไม่ทำแล้วจะรู้สึกเหมือนทำอะไรไม่สำเร็จแบบนี้แหละ ไม่ได้ปลอดภัย พอทำแล้วรู้สึกว่าจะสบายใจไม่อ่อนแอ”

(แม่ยะ/ สัมภาษณ์ 12 เม.ย. 47)

“...รู้สึกดีขึ้นแลทำพิธีแนง ไม่กังวลเรื่องท้องนี้แหละ...กังวลคลอดยาก...มันเป็นพิธี
ท้องแรก ทำเฉพาะท้องแรก...เออ มันเป็นอย่างนั้นแหละทำให้ดีกับท้องเรา เราก็อสบายใจ”

(อะห์/ สัมภาษณ์ 10 เม.ย. 47)

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของละม่อม (2536) ศึกษาความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับ
อนามัยแม่และเด็กของสตรีไทยมุสลิม ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าสตรีมุสลิมส่วนใหญ่
เชื่อและทำพิธีแนง เช่นเดียวกับการศึกษาของ พันณี (2542) ที่ศึกษาประสบการณ์การดูแลตน
เองของสตรีตั้งครรภ์มุสลิมที่ไม่ฝากครรภ์ จำนวน 10 คน พบว่า สตรีตั้งครรภ์แรกจะทำพิธีแนง
เมื่ออายุครรภ์เจ็ดเดือนเพื่อไล่อาถรรพณ์ให้พ้นจากการคลอดยาก และการศึกษาของ อนันต์และ
คณะ (2535) พบว่าหมอต้าแยทำพิธีแนงให้กับสตรีตั้งครรภ์แรกเพื่อให้เป็นสิริมงคล และเพื่อให้
คลอดง่ายเมื่ออายุครรภ์เจ็ดเดือน

เทคนิคการทำพิธีแนง คนชุมชนแห่งนี้นิยมประกอบพิธีแนงในช่วง 15 วันหลังของ
เดือนตามปฏิทินอิสลาม (วันข้างแรม) เพราะเชื่อว่าลูกจะลงตามเดือนที่ลงทำให้คลอดง่าย ต่างจาก
ผลการศึกษาของ อนันต์ และคณะ (2535) ที่พบว่า พิธีแนงจะทำวันข้างขึ้นตามจันทรคติเพราะ
เชื่อว่าทารกเมื่อเติบโตจะมีอนาคตที่สว่างสดใสเหมือนพระจันทร์ข้างขึ้น ก่อนวันทำพิธีคนใน
ครอบครัวที่ต้องการทำพิธีนี้จะไปหาหมอต้าแยเพื่อปรึกษาการทำพิธี และนัดแนะเวลาซึ่งมักจะ
ทำในช่วงบ่ายๆ เนื่องจากหมอต้าแยและผู้ที่จะมาร่วมในพิธีส่วนใหญ่ว่างในช่วงบ่าย

“ที่ทำช่วงบ่าย ไม่ได้ถืออะไรแต่ส่วนใหญ่คนเขาวางช่วงบ่าย แม้ะยะก็วางด้วยช่วงบ่าย
คนที่มาดูอาให้ก็วาง”

(แม่ะยะ/ สันทนา 12 เม.ย. 47)

การประกอบพิธีแนงในปัจจุบันของชุมชนที่ศึกษามีขั้นตอนและวิธีการแตกต่างจากสมัยโบราณ
เช่น ไม่มีการผ่ามะพร้าวเพื่อทายเพศลูกเป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่าพิธีแนงเป็นประเพณีดั้งเดิมของ
ถิ่นใต้ ไม่ใช่บทบัญญัติของศาสนาและไม่ใช้ประเพณีที่สืบเนื่องมาจากศาสนาอิสลาม ดังนั้นขั้น
ตอนบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามจึงถูกลดทอน หรือเปลี่ยนวิธีเพื่อให้สอด
คล้องกับหลักศาสนา

“ถ้าตามหลักศาสนาก็ผิดนั้นแหละไม่ได้บัญญัติให้ทำพิธีแนง ถ้าทำมันจะมีผลอย่าง
อื่น...คือทำให้จิตใจเราไขว้เขว เราไปเชื่อสิ่งอื่นอีก ไม่ได้เชื่อแต่อัลลอฮ์ก็จะพียงไป...

ใช่แล้ว คุณาในพิธีแต่งงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของศาสนา ก็เป็นความเชื่อของเราในมันปนเปมาแล้วเป็นสิ่งที่ไม่ถูกก็พยายามทำให้ถูกต้องไป พยายามเอาของไม่ผิดบ้างของผิดบ้างมาให้ถูกต้อง จริงๆ แล้วมันเป็นของที่ไม่ถูกต้องแต่แรกอยู่แล้ว แต่ว่าคนก็พยายามดัดแปลงความเชื่อพยายามทำให้มันถูกต้อง พยายามผสมของที่ถูกอย่างคุณานี้ถูกต้องมาจากองค์อัลลอฮ์องค์เดียว แต่พฤติกรรมที่เขาปฏิบัติสืมนัดบางคนเอาลูกมะพร้าวมากลึงบนคนท้องเอามะพร้าวไปผ่าอย่างนี้ไปทายอะไรต่ออะไรอีกเยอะแหละสมัยก่อน แต่ว่าสมัยนี้ไม่มีแล้ว สมัยนี้เขามีการละหมาดขอพรขอคุณาจากอัลลอฮ์”

(เปาะจิ/ สัมภาษณ์ 22 เม.ย. 47)

สอดคล้องกับคำกล่าวของ เสาวนีย์ (2531) ว่าในอดีตวัฒนธรรมมุสลิมในแถบพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมอื่นอยู่มาก เนื่องจากก่อนนับถือศาสนาอิสลามประชาชนส่วนใหญ่เคยนับถือศาสนาพุทธ พราหมณ์มาก่อนจึงยังยึดติดกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ประกอบกับมุสลิมสมัยก่อนมีความรู้ความเข้าใจในหลักอิสลามไม่มากจึงปฏิบัตินอกเหนือจากศาสนบัญญัติบางประการด้วยความไม่รู้ แต่ปัจจุบันชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่เข้าใจและปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามมากขึ้น การปฏิบัติตามความเชื่อที่นอกเหนือจากศาสนบัญญัติจึงลดลง และสอดคล้องกับการศึกษาของ อนันต์ และคณะ (2535) พบว่าในการประกอบพิธีแต่งงานไม่เต็มรูปแบบเหมือนสมัยโบราณ เนื่องจากกลัวว่าจะ “ซีริก” (หมายถึงศรัทธาสิ่งอื่นมากกว่าพระเจ้า) ทั้งนี้เพราะพิธีแต่งงานไม่มีในบทบัญญัติทางศาสนาแต่เป็นความเชื่อพื้นบ้านของมุสลิมส่วนหนึ่งในชายแดนใต้ (ศรีสมร, 2538) เช่นเดียวกับการศึกษาของกิตติ นงพรรณ และสายันต์ (2546) ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของชาวมุสลิมจังหวัดชายแดนใต้ พบว่ามุสลิมในภาคใต้จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา และการศึกษาของเลิศชาย และอุดม (2544) ศึกษาเรื่องการแพทย์พื้นบ้านภาคใต้กับบริบททางสังคมและกระบวนการรักษาผู้ป่วย พบว่าความเชื่อเรื่องผีของหมอตำแยและหมอพื้นบ้านรุ่นหลังที่เป็นมุสลิมเริ่มเบาบางลงโดยถ่ายโอนมาเชื่ออำนาจของพระเจ้าแทน ทั้งนี้เนื่องจากมุสลิมยุคใหม่ในภาคใต้ดำเนินชีวิตโดยยึดบทบัญญัติของศาสนาอิสลามเป็นหลักอย่างเคร่งครัดมากขึ้นจากการขยายอิทธิพลทางความเชื่อของศาสนาอิสลามที่เชื่อว่าอัลลอฮ์คือผู้กำหนดทุกสิ่ง

แหล่งและสิ่งชักนำให้ทำพิธีแต่งงาน สตรีครุฑแรกส่วนใหญ่ทำพิธีแต่งงานเนื่องจากรับรู้จากแม่ญาติที่สูงอายุหรือหมอตำแย ว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของที่นี่ มีบางส่วนรับรู้ว่าเป็นพิธีมงคลแก่ตนเองและลูกและเพื่อให้คลอดง่าย โดยส่วนมากพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่เป็นธุระจัดการทำพิธีนี้ให้

“ແນ່ແກ້ທ້ອງແກ່ເຂາຈະທຳກັນທຸກຄົນ ສ່ວນໃຫຍ່ແລ້ວຈະເປັນພໍ່ແມ່ຊ່ວຍຈັດການໃຫ້ເພາະລູກ
ມັກຈະມີຄ່ອຍຮູ້ເລື່ອງ ທ້ອງແກ້ດ້ວຍ ກໍ່ຈະທຳໜ້າໜ້າສ່ວນໃຫຍ່ແລ້ວຈະເປັນແມ່ແລ້ວກໍ່
ພອດຳແຍ່ອຳຍັງນັ້ນມາກວ່າຈະຈັດການໃຫ້ ເຮົາທ້ອງແກ້ນີ້ມີຄ່ອຍຮູ້ເລື່ອງ”

(ຕງ/ ສັມພາຊະນີ 14 ເມ.ຍ. 47)

ຊື່ຜູ້ເປັນຮູ້ຈັດການໃຫ້ສຕຣີຕັ້ງສຕຣີທຳພິທີແນ່ແກ້ໃນສັມຍກ່ອນໂດຍມາກໍ່ ພໍ່ແມ່ຂອງສາມີຂອງ
ສຕຣີຕັ້ງສຕຣີ ດັ່ງນັ້ນເຖິງແມ່ຈະແຍກຄອບຄົວອອກໄປຢູ່ຕ່າງຮາກແລະຢູ່ໄກແຕ່ເມື່ອອາຍຸສຕຣີ
ຄອບເຈັດເດືອນສຕຣີຕັ້ງສຕຣີຈະຖືກເອີ້ນໃຫ້ກັບບ້ານພໍ່ແມ່ຂອງສາມີເພື່ອທຳພິທີ ແຕ່ປັດຈຸບັນໄດ້ຮູ້
ວ່າເປັນໜ້າທີ່ຂອງຝ່າຍໂຕຊື່ນຢູ່ກັບວ່າສຕຣີຕັ້ງສຕຣີອາດຢູ່ກັບຄອບຄົວຂອງຕົນເອງຫຼືຄອບ
ຄົວຂອງສາມີ ຫຼືຝ່າຍໂຕສະດວກກວ່າ ແຕ່ມີວ່າຝ່າຍໂຕເປັນຜູ້ທຳພິທີໃຫ້ແກ່ສຕຣີຕັ້ງສຕຣີ ອີກ
ຝ່າຍມັກຈະມາຊ່ວຍງານແລະຮ່ວມໃນພິທີນີ້ດ້ວຍ

ຈາກການເຂົ້າຮ່ວມສັງເກດ ການປະກອບພິທີແນ່ແກ້ ຈຳນວນ 4 ຄັ້ງ ທັງແບບມີສ່ວນຮ່ວມແລະບໍ່ມີ
ສ່ວນຮ່ວມພົບວ່າ ການປະກອບພິທີທັງ 4 ພິທີ ມີຂັ້ນຕອນທັງທີ່ມີເໝືອນແລະແຕກກັນ ສ່ວນທີ່ເໝືອນຄື
ທຸກພິທີມີຂັ້ນຕອນການທຳນ້ຳດູອາຫານຫຼືນ້ຳດູອາຍາຊື່ນ ຂັ້ນຕອນກິນແລະອາບນ້ຳດູອາຫານຫຼືນ້ຳດູອາຍາຊື່ນ
ແລະຂັ້ນຕອນສະເຕາະເຄາະເຮາະ ສ່ວນທີ່ແຕກກັນຄືບາງພິທີມີຂັ້ນຕອນການລູບທ້ອງແຕ່ບາງພິທີບໍ່ມີ
ແລະພົບວ່າ ການດຳເນີນພິທີ ແລະ ຮາຍລະເອີຍໃນແຕ່ລະຂັ້ນຕອນຂອງການປະກອບພິທີສ່ວນມາກຈະແຕກ
ກັນ ເຊັ່ນ ບາງພິທີສຕຣີຕັ້ງສຕຣີກິນແລະອາບນ້ຳດູອາຫານຫຼືນ້ຳດູອາຍາຊື່ນ ແລະສະເຕາະເຄາະເຮາະເພີ່ມຄົນ
ເດີຍ ແຕ່ບາງພິທີມີສາມີຮ່ວມດ້ວຍ ບາງພິທີມີມະຟຳຮ່ວມປະກອບໃນພິທີ ແຕ່ບາງພິທີບໍ່ມີ ບາງພິທີກ່ອນເລີ່ມ
ພິທີມີການເລີ່ຍແຂກໃນໜ້າທີ່ບາງພິທີບໍ່ມີ ເປັນຕົ້ນ ຊື່ນຂັ້ນຕອນແລະຮາຍລະເອີຍຂອງການປະກອບພິທີ
ແລະການດຳເນີນພິທີທີ່ແຕກກັນນີ້ ຊື່ນຢູ່ກັບວິທີການຂອງພອດຳແຍ່ແຕ່ລະຄົນ ແລະຄຳນິຍົມຫຼືສູນາະ
ຄອບຄົວຂອງສຕຣີຕັ້ງສຕຣີທີ່ທຳພິທີ ໂດຍມີການດຳເນີນພິທີແລະວິທີການປະກອບພິທີແນ່ແກ້ດັ່ງນີ້

ການເຕີ້ຍມຂອງ ກ່ອນການທຳພິທີສຕຣີຕັ້ງສຕຣີແລະຖາດີ ຊ່ວຍກັນເຕີ້ຍມສິ່ງຂອງທີ່ຕ້ອງ
ໃຊ້ໃນການດຳເນີນພິທີດັ່ງນີ້ 1) ສິ່ງຂອງສຳລັບໃຫ້ປະກອບພິທີກຽມ ປະກອບດ້ວຍ ນ້ຳ 1 ເຍືອກ
ສຳລັບໃຫ້ທຳນ້ຳດູອາຫານຫຼືນ້ຳດູອາຍາຊື່ນ ໂບວີທີ່ສານດ້ວຍໂບມະຟຳຮ່ວມ 2- 3 ອັນ ແບ່ງຝຸນໃສ່ຖາດີ
ຈຳນວນເລັກນ້ອຍແລະໂບມີດໂກນ 1 ອັນສຳລັບໃຊ້ໃນຂັ້ນຕອນສະເຕາະເຄາະເຮາະ ຝ້າງູ 1 ຝືນສຳລັບໃຊູ້່
ໃນຂັ້ນຕອນກິນແລະອາບນ້ຳດູອາຫານຫຼືນ້ຳດູອາຍາຊື່ນ ນ້ຳມັນໃສ່ຖາດີຈຳນວນເລັກນ້ອຍສຳລັບໃຊ້
ໃນຂັ້ນຕອນລູບທ້ອງ ນອກຈາກນີ້ບາງພິທີມີການເຕີ້ຍມ ຂ້າວສາວໃສ່ຖາດີປະມານ ¼ ຂອງຖາດີ
ມະຟຳຮ່ວມເປັນລູກ 1 ລູກ ແລະດ້າຍດິບ 1 ຂດສຳລັບໃຊ້ຕັ້ງປະກອບທຸກການທຳພິທີ ໂດຍວາງ
ລູກມະຟຳຮ່ວມຂ້າວສາວແລະຄໍ່ອ່ດ້າຍດິບໄວ້ບຸນລູກມະຟຳຮ່ວມ (ລູກຢູ່ໃນຖາດີຜຸນກ ໒) 2) ສິ່ງຂອງ
ສຳລັບໃຫ້ມອບໃຫ້ພອດຳແຍ່ແລະຜູ້ມາຊ່ວຍງານເປັນຕົວເລັກ ຊື່ນສ່ວນໃຫຍ່ປະກອບດ້ວຍຂ້າວສາວ

ประมาณ ¼ ของภาชนะ ด้ายดิบ 1 ขดและเงินยี่สิบบาท ต่อคน และผ้าถุงหรือผ้าคลุมศีรษะ สำหรับมอบให้กับหมอต้าแยกนอกเหนือจากสิ่งของดังที่กล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังเตรียมสิ่งของที่ต้องใช้ในพิธีฝากทอง (ดูรูปภาคผนวก ซ) ซึ่งจะกระทำหลังเสร็จจากพิธีแนง และเตรียมสิ่งของและอาหารสำหรับเลี้ยงแขกหากเชิญแขกมาร่วมพิธี โดยมากอาหารที่จัดเตรียมจะเป็นข้าวเหนียวหน้าต่าง และเครื่องดื่มซึ่งมีทั้งร้อนและเย็น ดั้งเดิมที่กจากการสังเกตต่อไปนี้

...เวลา 10.20 น ถึง 14.30 น สังเกตการทำกิจกรรมของครอบครัวสตรีตั้งครรภ์ซึ่งจะมีการทำพิธีแนงในช่วงบ่ายวันนี้... เห็นแม่ของสตรีตั้งครรภ์เดินไปซื้อกับข้าวที่รถมอเตอร์ไซด์ขายกับข้าวซึ่งจอดเรียกลูกค้าอยู่บริเวณหน้าบ้านของสตรีตั้งครรภ์ ...บริเวณหลังบ้านยายแม่ของสตรีตั้งครรภ์และญาติช่วยกันต้กข้าวเหนียว (สีข้าว) ที่ปรุงเสร็จแล้วใส่ในจานเรียงไว้เป็นแถวแล้ววางปลาเค็มและแกงกุ่มบนข้าวเหนียว บริเวณใกล้ๆ มีญาติอีกคนกำลังชงชา (ซึ่งญาติคนดังกล่าวบอกว่า ทำไว้กินกับน้ำแข็ง)...บริเวณหน้าบ้านแม่และยายของสามีสตรีตั้งครรภ์กำลังปลอกหมาก...บริเวณหน้าบ้านหมอต้าแย แม่ของสตรีตั้งครรภ์ แม่และยายของสามีของสตรีตั้งครรภ์ช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของสำหรับใช้ในพิธี มีเหยือกบรรจุน้ำ 1 ใบ จานบรรจุน้ำมัน 1 ใบ โบริ้วทำด้วยใบมะพร้าว 2 อัน ใบมีดโกน 1 อัน จานบรรจุแป้งฝุ่น 1 ใบ ผ้าถุงใหม่ไม่เย็บริม 1 ผืน กะละมังบรรจุข้าวสาร (ประมาณ 1/4 ของกะละมัง) เงิน 20 บาท มะพร้าวเป็นลูก 1 ลูก และด้ายดิบ 1 ขด (ซึ่งหมอต้าแยบอกว่าอุปกรณ์เหล่านี้ใช้สำหรับประกอบพิธี) ขันบรรจุข้าวสาร (ประมาณ 1/4 ของขัน) เงิน 20 บาท ด้ายดิบ 1 ขด จำนวน 2 ใบ (ซึ่งหมอต้าแยบอกว่าสิ่งของนี้ไว้ให้หมอต้าแยและคนที่มาช่วยงาน) และมีหมากพลุจำนวน 5 ชุด (ซึ่งแม่ของสตรีตั้งครรภ์บอกว่าเอาไว้ฝากทอง)...

(สังเกต/ 9 เม.ย. 47)

...เวลา 13.00 น ถึง 14.30 น สังเกตการทำพิธีแนง...สามีของสตรีตั้งครรภ์และผู้ชายอื่น (เพื่อนบ้าน) นั่งล้อมเป็นวงกลมโดยด้านหน้ามีเหยือกน้ำ ข้าวเหนียว (สีข้าว) หน้ามะพร้าว และชาดำร้อน ตั้งอยู่ (ผู้ที่อยู่ในพิธีบอกว่าทุกคนที่เห็นกำลังทำดูอาชาน) ...บริเวณหลังบ้านซึ่งใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีแนงมีกะละมัง 3 ใบตั้งอยู่ กะละมังทุกใบบรรจุข้าวสารประมาณ 1/4 ของกะละมัง ด้ายดิบ 1 ขด เงินยี่สิบบาท นอกจากนี้กะละมัง 2 ใบมีผ้าวางอยู่ในกะละมังด้วยโดยใบหนึ่งมีผ้าถุงไม่เย็บริม 1 ผืน ส่วนอีกใบมีผ้าคลุมศีรษะ 1 ผืน ข้างๆ กะละมังมีจานใส่หมากพลุ เหยือกน้ำ จานใส่น้ำมัน...

(สังเกต/ 7 มิ.ย.

47)

...เวลา 14.20 น ถึง 16.30 น สังเกตการทำพิธีแนง...สตรีตั้งครรรค์นำผ้าถุงเย็บริมที่จะใช้
อาบน้ำ เขี่ยกใส่หน้าดูอาษาขึ้นที่ผู้รู้ทำให้มาวางบริเวณศาลาข้างบ้าน แม่ของสตรีตั้ง
ครรรค์นำจวนใส่แป้งและมีดโกนมาวางบริเวณเดียวกันพร้อมยื่นใบมะพร้าวให้หมอดำแย
เมื่อได้รับใบมะพร้าวหมอดำแยนำมาสานเป็นใบวีจำนวน 2 อัน หลังจากเตรียมอุปกรณ์
เสร็จจึงเริ่มทำพิธี...

(สังเกต/ 14 มิ.ย. 47)

กิจกรรมก่อนเริ่มพิธี ก่อนเริ่มพิธีเจ้าภาพที่จัดพิธีแนงซึ่งไม่ขาดเงินทองนักมัก
จะ

เชิญแขกมาร่วมในพิธีด้วย และจัดอาหารไว้สำหรับเลี้ยงแขกมากน้อยตามกำลังทรัพย์ ซึ่งการเลี้ยงแขก
มักมีประกอบอยู่ในพิธีมงคลโดยทั่วไปเป็นปกติของที่นี่ ไม่ใช่ขั้นตอนของพิธีแนง ด้วยเหตุนี้
การทำพิธีแนงของสตรีบางรายโดยเฉพาะผู้ที่ฐานะยากจนจึงมักไม่มีกิจกรรมนี้ หากเชิญแขกมา
ร่วมพิธีก่อนทำพิธีจะจัดเลี้ยงแขกก่อน ซึ่งก่อนรับประทานอาหารที่เจ้าภาพเตรียมไว้แขกที่มาร่วม
พิธีทุกคนจะดูอา (ขอพรจากอัลลอฮฺ) ให้แก่บรรพบุรุษ ครอบครัวของเจ้าภาพและสตรีตั้งครรรค์
หลังรับประทานเสร็จแขกส่วนใหญ่ทยอยกลับเหลือแต่ญาติและผู้เกี่ยวข้องในการทำพิธี

การทำน้ำดูอาหรือน้ำดูอาษาขึ้น หากเชิญแขกมาร่วมในพิธีเมื่อแขกกลับจะเริ่ม
ทำน้ำดูอาหรือน้ำดูอาษาขึ้น โดยผู้ทำนำเหยือกที่บรรจุน้ำซึ่งปิดฝาวางไว้ตรงหน้าของตนแล้วอ่าน
บทดูอา (บทขอพร) ที่ช่วยให้คล่องง่าย และไม่มีอุปสรรค ส่วนการทำน้ำดูอาษาขึ้นก็ทำเช่นเดียวกัน
เพียงแต่อ่านซูเราะห์ยาซีน (บทยาซีน) ซึ่งเป็นซูเราะห์หลักในคัมภีร์อัลกุรอานก่อนขอพร กรณีสามี
ของสตรีตั้งครรรค์มีความรู้ทางศาสนามากจะเป็นคนทำน้ำดูอาหรือน้ำดูอาษาขึ้นด้วยตัวเองเพราะ
เชื่อว่าดีที่สุด อาจทำเพียงคนเดียวหรือทำร่วมกับผู้มีความรู้คนอื่นโดยเชิญมาทำที่บ้าน กรณีสามี
ไม่สามารถทำได้ก็ให้ผู้รู้คนอื่นทำให้โดยน่าน้ำไปให้ผู้รู้ทำที่บ้านของผู้รู้ หรือเชิญผู้รู้มาทำที่บ้าน
ซึ่งเจ้าภาพจะให้เงินเป็นค่าตอบแทนในการทำ

การกินและอาบน้ำดูอาหรือน้ำดูอาษาขึ้น และการสะเดาะเคราะห์ หลังจากทำน้ำดูอา
หรือน้ำดูอาษาขึ้นเสร็จหมอดำแยนำน้ำดูอาหรือน้ำดูอาษาขึ้น มาให้สตรีตั้งครรรค์กิน และอาบ ซึ่ง
บางพิธีมีสามีร่วมกินและอาบพร้อมกับสตรีตั้งครรรค์ด้วย จากนั้นทำการสะเดาะเคราะห์ต่อโดยใช้
ใบมีดโกนตามอวัยวะ และข้อต่างๆ ของสตรีตั้งครรรค์ (ดูรูปในภาคผนวก ข) ก่อนโกนหมอดำแย
ท่องคำพูดด้วยภาษาวีที่มีความหมายว่าขอให้สิ่งไม่ดีที่อยู่ในข้อหลุดออกไป และสะบัดแป้ง

ฝุ่นที่ผสมกับน้ำดูเอาไปที่สตรีตั้งครรภ์และสามี (กรณีสามีร่วมพิธีด้วย) ขณะจุ่มและสะบัดหมอต้าย่ทองคาถาซึ่งมีบางส่วนเอ่ยนามของอัลลอฮ์ และนี่ก็พอพรให้คลอดง่าย หลังสะบัดเสร็จหมอต้าย่ทองคาถาจับปลายโบว์แล้วดึงโบว์ให้หลุดออกจากกัน ขณะจับและดึงหมอต้าย่ทองคาถาภาษาอาหรับที่ได้รับสืบทอดมาจากหมอต้าย่ที่เป็นบรรพบุรุษโดยคำที่กล่าวมีบางส่วนเอ่ยถึงอัลลอฮ์ มีความหมายขอให้สิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดหลุดออกไป

...เวลา 13.40 น ถึง 15.00 น สังเกตการทำพิธีแนแนง...หมอต้าย่หยิบจานใส่แป้งฝุ่นโบว์ 2 อัน มีดและน้ำดูอายุอาซิน ที่เตรียมไว้ไปตั้งไว้บริเวณที่จัดไว้สำหรับอาบน้ำ แล้วเทน้ำดูอายุอาซินส่วนหนึ่งลงในจานแป้งฝุ่น ส่วนสตรีตั้งครรภ์นั่งกระโถมออกด้วยผ้าถุงผืนที่เตรียมไว้นั่งบริเวณที่จัดไว้สำหรับอาบน้ำ โดยมีสามีนั่งโสร่ง ใส่เสื้อกล้ามมานั่งคู่กับสตรีตั้งครรภ์...หมอต้าย่ยื่นน้ำดูอายุอาซินให้สตรีตั้งครรภ์และสามีดื่ม นำน้ำดูอายุอาซินที่เหลือจากดื่มทั้งหมดอาบให้แก่สตรีตั้งครรภ์และสามี และใช้มีดโกนตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย สตรีตั้งครรภ์เริ่มตั้งแต่นั้นหน้าผาก ไหมข้างหูขวาและซ้าย ร่องอก หัวไหล่ ข้อศอก ข้อมือ ข้อนิ้วมือทั้งข้างซ้ายและขวา ก่อนโกนหมอต้าย่ทำปากขมุบขมิบ จากนั้นใช้โบว์ 2 อันจุ่มน้ำแป้งสะบัดไปที่สตรีตั้งครรภ์และสามี ขณะจุ่มและสะบัดหมอต้าย่ทำปากขมุบขมิบ จากนั้นหมอต้าย่จับปลายโบว์ทั้งข้างของโบว์ 2 อันพร้อมกันแล้วดึงให้หลุดออกเป็นเส้นและปล่อยให้ลงพื้น ขณะจับและดึงโบว์ให้หลุดแยกออกจากกันจะทำปากขมุบขมิบ...

(สังเกต/ 9 ก.ค. 47)

...เวลา 14.30 น ถึง 15.00 น สังเกตการทำพิธีแนแนง...หมอต้าย่นำน้ำที่สามีของสตรีตั้งครรภ์ดูอายุอาซินให้สตรีตั้งครรภ์ดื่ม น้ำที่เหลือหมอต้าย่นำมาอาบให้กับสตรีตั้งครรภ์โดยรดบนศีรษะ จากนั้นหมอต้าย่ใช้มีดขุดเบาๆ บริเวณหน้าผาก ไหมข้างหูขวาและซ้าย ร่องอก ใหญ่ ข้อศอก ข้อมือ ข้อนิ้วมือทุกข้อ ข้อเข่า ข้อเท้า และข้อนิ้วเท้าทุกข้อของแขน ขา มือและเท้าทั้งสองข้าง หลังจากนั้นใช้โบว์ 1 อันจุ่มน้ำแป้งพร้อมทั้งทำปากขมุบขมิบและสะบัดน้ำแป้งด้วยโบว์ใส่สตรีตั้งครรภ์ ขณะสะบัดทำปากขมุบขมิบ เมื่อสะบัดเสร็จหมอต้าย่ทำปากขมุบขมิบแล้วดึงโบว์หลุดเป็นสองเส้น...

(สังเกต/ 9 เม.ย. 47)

“เวลาโกนทอง (เวลาโกนตามอวัยวะต่างๆจะกล่าวคำพูด)...ให้เคราะห์ที่อยู่ที่ข้อนั้นให้หมดๆ ไป สิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ข้อ”

(แม่ะยะ/ สัมภาษณ์ 12 เม.ย. 47)

การสะเดาะเคราะห์ด้วยการสะบัดแป้ง และดึงโบวีให้หลุดเป็นสองเส้นในพิธีเนงของการศึกษาครั้งนี้ มีวิธีการคล้ายกับการสะเดาะเคราะห์ (ปลี้อปะห์-ปลดปล่อย) ที่ทำให้แก่คู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงานของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ในสมัยก่อนซึ่งจะใช้ใบมะพร้าวสองเส้นมาสานกันหลวมๆ ให้มีปลายไหล่ออกมาทั้งสองข้าง แล้วนำไปแตะลงในน้ำแป้งแล้วเอามาแตะหน้าผากของเจ้าบ่าวและเจ้าสาว จากนั้นจับปลายทั้งสองข้างข้างละมือพร้อมกับกล่าวว่า “ปลี้อปะห์”ทุกคนที่ร่วมอยู่ในพิธีกล่าวตอบว่า“ปลี้อปะห์”เช่นกันโดยกล่าวลักษณะนี้สามครั้งเมื่อจบเสียงตอบครั้งสุดท้ายทุกคนต้องออกเสียงถ่มถุยว่า “ถุย” พร้อมกัน พร้อมกันนั้นผู้ทำพิธีจะดึงปลายใบมะพร้าวที่สานให้หลุดจากกัน (รีนนภา, 2529)

การลูบท้อง หลังเสร็จจาก กินและอาบ น้ำดูอา หรือน้ำดูอายาซีน และสะเดาะเคราะห์ หมอตำแยบางคนทำพิธีลูบท้องต่อ โดยให้สตรีตั้งครรภ์นอนหงายแล้วทาน้ำมันบริเวณท้องของสตรีตั้งครรภ์จนทั่ว จากนั้นลูบท้องวนเป็นวงกลม 1 รอบ แล้วปิดลงไปทางปลายเท้าของสตรีตั้งครรภ์ทำเช่นนี้ 3 ครั้ง แต่หมอตำแยบางคนลูบตั้งแต่ศีรษะของสตรีตั้งครรภ์เรื่อยลงมาผ่านท้องจนถึงบริเวณอวัยวะเพศ 1 รอบ ขณะทำนี้ในใจขอจากอัลลอฮ์ให้คลอดง่าย นอกจากนี้หมอตำแยบางรายให้ญาติๆ ของสตรีตั้งครรภ์ช่วยกันลูบท้องของสตรีตั้งครรภ์เช่นเดียวกับที่ตนปฏิบัติหลังจากที่ตนลูบเสร็จ เพราะเชื่อว่าช่วยกันลูบหลายๆ คนจะยิ่งช่วยให้คลอดง่าย

“จะดี ช่วยๆ กันจับ (ลูบท้อง) จะได้คลอดง่าย สมัยก่อนเขาทำอย่างนั้นแหละ”

(แม่ะยะ/ สัมภาษณ์ 12 เม.ย. 47)

การให้สิ่งตอบแทนแก่ผู้ทำพิธีและผู้มาช่วยงาน เมื่อการทำพิธีเนงสิ้นสุด แม่หรือ

แม่สามีของสตรีตั้งครรภ์ หรือสตรีตั้งครรภ์เองเป็นผู้มอบข้าวสาร ด้ายดิบ และเงินที่เตรียมไว้ให้กับหมอตำแยและผู้มาช่วยงาน และให้ผ้าถุงหรือผ้าคลุมศีรษะให้กับหมอตำแยซึ่งส่วนใหญ่จะให้ผ้าถุงผืนที่สตรีตั้งครรภ์ใช้นุ่งอาบน้ำ เพราะเชื่อว่าผ้าถุงผืนที่ใช้นุ่งทำพิธีสะเดาะเคราะห์สตรีตั้งครรภ์จะต้องบริจาคคนอื่นเป็นการปลดปล่อยสิ่งไม่ดีให้หมดไป

“เขาจะตากแล้วใส่กลับไม่ได้แล้ว จะต้องใส่ผ้าถุงใหม่ ของนั้นถ้าไม่ให้ แม่ะยะ ก็ให้คนอื่นให้บริจาคไป...ไม่รู้แล คนสมัยก่อนเขาว่าได้ปลดปล่อยหมดแบบนี้แล ต้องใส่ผ้าใหม่

ผ้าเก่าไล่ทิ้งไป”

(แม่ะยะ/ สัมภาษณ์ 12 เม.ย. 47)

แม้พิธีแนงจะเป็นภูมิปัญญาที่เกิดบนพื้นฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ไม่ใช่วัฒนธรรมอิสลาม และมีลักษณะเป็นมายาศาสตร์ชนิดมายาขาว (white magic) เนื่องจากมีคุณสมบัติตรงตามคำจำกัดความที่เสฐียรโกเศศ (2515) กล่าวว่ามายาศาสตร์ชนิดมายาขาวจะมีการประกอบพิธีกรรม การกล่าวคาถา เพื่อหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยผลที่หวังให้เกิดนั้นเป็นผลในทางดี อยู่เป็นอย่างดี และอาจมีองค์ประกอบทางวัตถุอยู่ในพิธีกรรมด้วย ซึ่งแตกต่างจากปรัชญาอิสลามที่ไม่มีลักษณะทางมายาศาสตร์อยู่ (สนิท, 2539) แต่พิธีแนงก็มีประโยชน์สำหรับคนที่แน่นอนอนจึงยังคงนำมาใช้สร้างเสริมสุขภาพสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้รูปแบบและขั้นตอนในพิธีจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากผลของการขัดเกลาของระบบสังคม ศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามแต่คุณค่าของพิธีแนงยังเหมือนเดิม คือช่วยสร้างความมั่นใจในการคลอด และช่วยบรรเทาความกลัวผลที่ไม่พึงปรารถนาจากการตั้งครรภ์และการคลอด เช่นกลัวเจ็บ กลัวคลอดยาก กลัวเสียชีวิตให้กับสตรีตั้งครรภ์แรกได้ ดังที่สตรีตั้งครรภ์ซึ่งเคยทำพิธีแนงกล่าวว่า

“ก็ท้องแรกนั้นเราก็ก้าว กลัวว่าจะคลอดยากอะไร ยังไม่เคยนี้ของยังไม่เคยถ้าได้ทำ (ทำพิธีแนง) รู้สึกว่าสบายใจ...”

(เต๊ะ/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

สอดคล้องกับคำกล่าวของ สนิท (2539) ที่ว่านอกจากพฤติกรรมทางศาสนาแล้วเมื่อถึงภาวะวิกฤตหรือภาวะที่รู้สึกว่าคุณเองขาดความมั่นคงมนุษย์โดยมากมักจะแสดงพฤติกรรมทางด้านมายาศาสตร์ตามที่ตนเชื่อออกมา เพราะต้องการให้เกิดความมั่นใจและเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตนเอง เช่นเดียวกับการศึกษาของทิพวรรณ (2547) ที่พบว่าญาติใช้ผ้ายันต์และเครื่องรางของขลังซึ่งเป็นลักษณะทางมายาศาสตร์อย่างหนึ่งในการการบำบัดเยียวยาผู้ป่วยวิกฤติร่วมด้วย ในขณะที่ได้รับการดูแลด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันอยู่ และรับรู้ผลของการใช้ใน 3 ลักษณะ คือกายใจของผู้ป่วยสุขสงบ ญาติสบายใจ และเกิดกำลังใจ แม้ว่าการทำพิธีแนงมีคุณค่าด้านจิตใจต่อผู้ปฏิบัติ แต่สิ่งที่ต้องคำนึงร่วมด้วยคือ อันตรายที่อาจเกิดในขณะที่ทำพิธี ซึ่งจากการสังเกตพบว่าขั้นตอนการโกนและสระบดแป้งของพิธีแนงอาจเกิดอันตรายจากมีดบาด และแป้งเข้าตาได้ แต่เป็นอันตรายที่ไม่ร้ายแรงและป้องกันได้

2. กินและ/หรือทา น้ำและ/หรือน้ำมันที่ผ่านการทำพิธีสวดขอพร

สตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาทั้งครรภ์แรกและครรภ์หลังนิยมนำน้ำหรือน้ำมัน มากินและ/หรือทาที่ท้อง เพื่อให้คลอดง่ายและปลอดภัย โดยมีรายละเอียดของวิธีการใช้ดังนี้

ผู้ทำพิธีสวดขอพรใส่น้ำหรือน้ำมันคือผู้รู้ ได้แก่ โต๊ะครู (بابอ) หมอบ้าน หมอตำแย โดยสตรีตั้งครรภ์หรือคนในครอบครัวนำน้ำหรือน้ำมันไปให้ผู้รู้ที่อยู่ในชุมชนและ/หรือนอกชุมชน ที่ตนเองหรือครอบครัวเชื่อถือทำพิธีให้ เพราะเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้สามารถขอพรได้อย่างถูกต้องวิธี ส่วนใหญ่มักจะนำน้ำและ/หรือน้ำมันไปให้ผู้รู้มากกว่า 1 คน ทำพิธีให้เพราะเชื่อถือหลายคน ดังตัวอย่าง คำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“ไปขอ (xonน้ำมัน) หลายคน...หลายคนนี้ไม่ใช่หลายคนเอะอะๆ ต้องเป็นคนที่มีความรู้ แบบนี้จะไปขอ...ก็มีหมอบตำแยอะไรเขาให้ พอดีถ้าคนเก่งๆ นั้นแม่จะไปขอ (xonน้ำมัน) ถ้าเป็นหมอนี้ (หมอบ้าน) บาบอ (โต๊ะครู) อะไรแบบนี้แม่จะไปขอเหมือนกัน”

(ดา/ สัมภาษณ์ 22 มี.ค. 47)

ซึ่งผู้ทำพิธีไม่ได้กำหนดหรือไม่ได้เรียกร้องค่าใช้จ่ายในการทำพิธีแต่โดยมากผู้นำน้ำมันมาให้ทำ มักจะให้เงินเป็นสินน้ำใจ

น้ำมันที่นำไปให้ผู้รู้ทำพิธีส่วนใหญ่เป็นน้ำมันมะพร้าว กรณีสตรีครรภ์แรกจะใช้น้ำมันที่ได้จากมะพร้าวลูกที่ใช้ประกอบพิธีแนงมาประกอบพิธี น้ำมันที่แต่ละคนนำไปทำพิธีมีปริมาณ มากน้อยไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ โดยมากมักจะบรรจุน้ำมันในขวดยาเด็ก หรือขวดเครื่อง ต้มชูกำลังที่ล้างสะอาดแล้ว ตามจำนวนผู้รู้ที่ต้องการให้ทำพิธี

“โต๊ะครูก็ทำเป็นน้ำมันก็มี น้ำมันที่ทำกับมะพร้าว ถ้าน้ำมันพืชไม่เอา เอาน้ำมันที่ทำจาก มะพร้าวของที่บ้าน เราไปขอให้เขาทำ กลับมาเรากิน”

(เต๊ะ/ สัมภาษณ์ 21 มี.ค. 47)

“เอาน้ำมันไปให้โต๊ะครูแล...ไม่มากหรอกไม่ถึงอะไรเขาเรียก... บางคนก็มีขวดยาเด็ก บางคนก็มากกว่านั้นก็ มี อยู่ที่เราจะกิน...บางที่กินไม่หมดก็คลอดแล้ว”

(จี/ สัมภาษณ์ 19 มี.ย. 47)

การประกอบพิธีทำน้ำหรือน้ำมัน ผู้รู้จะทำพิธีในคืนวันอังคารหรือวันศุกร์ประมาณตีสอง

ดีสามเพราะเชื่อว่าดีกว่าทำในเวลาอื่น ดังนั้นผู้ที่จะให้ผู้รู้ทำพิธีจึงนำน้ำมันไปให้ตั้งแต่เย็นของวันจันทร์หรือวันพฤหัสบดี และมารับเช้าวันอังคารหรือวันศุกร์ ส่วนน้ำ (บางคนเรียกน้ำมันต์) ไม่ได้ระบุวันเวลาทำแน่นอนส่วนใหญ่มอตาแย้มมักจะทำที่บ้านของสตรีตั้งครุฑเมื่อถูกตามไปทำคลอด

“เอาน้ำมันไปให้โต๊ะครูแล สมมติเราเอาเป็นวันพฤหัสบดีใช่ไหม กลางคืนวันศุกร์เขาจะทำ.. จะละหมาดจะอะไรจะขอพรจะอะไรพรุ่งนี้เราถึงไปรับ..ไม่ใช่ไปรับเลยนะ”

(จิ/ สัมภาษณ์ 19 มิ.ย. 47)

“ไม่...ไปขอ (ไปขอน้ำมันต์) ตอนที่ปวดแล้ว ...บางทีก็ทำให้ตอนปวดที่บ้าน...เหมือนกัน (ทำเหมือนกับน้ำมัน) แต่ทำน้ำมันต์โหนดน้ำมัน”

(เม๊าะลิเต/ สัมภาษณ์ 30 มิ.ย. 47)

การประกอบพิธี ใช้เวลาประมาณ 5 นาที โดยผู้รู้จะนำบทในอัล-กุรอานมาอ่านพร้อมทั้งนี้ก็ขอพร (ดูอา) จากอัลลอฮ์เนือหาการขอพรเกี่ยวข้องกับการคลอดง่าย ขอให้คลอดผ่านพ้นไปด้วยดี บางรายอ่านเนือหาเดิมสามรอบ อ่านจบทุกรอบจะเป่าลงในน้ำหรือน้ำมัน บางรายละหมาดอาัยัด (เป็นการละหมาดเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง) ก่อนขอพร บางรายใส่ใบจากผูกปมลงไปในน้ำมันแต่ทุกรายไม่ได้ใส่สมุนไพรใดๆ ลงไป

“ก็เอาบทสวดอัล- กุรอานนั้นแหละมาอ่าน ที่จากคัมภีร์เขาแนะนำมา...ไม่ยาว”

(เปาะจิ/ สัมภาษณ์ 22 เม.ย. 47)

“ความหมายของอัล-กุรอานมันขึ้นอยู่กับการที่เราึกในใจ ว่าเราอ่านอายะห์ (วรรค) นี้ เราอยากได้อะไรจากอายะห์นี้...อืออยู่ที่เราคิด ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนือหาของซูเราะห์ (บท) หรืออายะห์ (วรรค) ที่อ่าน”

(เปาะจิ/ สัมภาษณ์ 6 ก.ค. 47)

“ตอนทำน้ำมันนี้ละหมาดอาัยัดก่อนก็ดูอา...ขอให้คนที่จะคลอดให้ผ่านพ้นไปด้วยดี...”

(เปาะจิ/ สัมภาษณ์ 6 ก.ค. 47)

“น้ำมันไม่ได้ใส่สมุนไพรอะไรเป็นน้ำมันเฉยๆ... อ่านดูอา อ่านๆ แล้วก็ไปสามครั้ง...
อ่านครั้งหนึ่งไปครั้งหนึ่ง...ดูอาเดิมนั้นแหละแต่ว่าข้า ...ไปสามรอบอ่านสามรอบ”

(เม้าะลิเต/ สัมภาษณ์ 30 มิ.ย.

47)

วิธีการเก็บรักษาและวิธีการใช้น้ำมันที่ผ่านการขบพรนี้จะถูกนำมาไว้ที่สูงเพื่อป้องกัน
เด็กขำและนำมาใช้แตกต่างกันตามทีผู้รู้แต่ละคนกำหนด เช่น กินและ/หรือทาเมื่อมีอาการเจ็บ
ครรภ์คลอด กินและ/หรือทาตั้งแต่อายุครรภ์แปดหรือเก้าเดือนเป็นต้นไปเพราะเชื่อว่าจะช่วยให้
คลอดง่ายกว่ากินเมื่อเจ็บครรภ์คลอดแล้ว โดยกินวันละหนึ่งครั้งก่อนนอน หรือไม่จำกัดเวลา
ทาวันละสามครั้งจนกว่าน้ำมันจะหมด หรือจนกระทั่งคลอดเป็นต้น

“กินน้ำมันก็แค่วันละช้อน ช้อนชาก็ได้ ช้อนโต๊ะก็ได้...แต่เขาให้เรากินตลอดไป ถึงคลอด
เลย... กินตอนกลางคืนก็ได้ ไม่จำกัดเวลาแต่เขาบอกว่าต้องกินตลอด ...เวลากินไม่ต้อง
อ่านอะไร กินเหมือนเราทานยานั้น เขาบอกว่ากินเวลาแปดเดือน เก้าเดือนนั้นจะคลอด
ง่ายกว่า”

(จิ/ สัมภาษณ์ 19 มิ.ย. 47)

“ตอนแรกๆนี้ (อายุครรภ์น้อยๆ) จะไม่มีกินน้ำมัน....จะกินเช้าเก้าเดือนจะกินแล้ว...
กินทุกวัน วันครั้งเดียว”

(ดา/ สัมภาษณ์ 22 มี.ค. 47)

“น้ำมันที่ไปขอมาทั้งหมดสามขวด ตอนนั้นก็กินหนึ่งขวด ทาหนึ่งขวด ส่วนอีกขวดไว้กิน
และทาเมื่อมีอาการเจ็บท้องคลอด”

(ปะห์/ สัมภาษณ์ 22 พ.ค. 47)

“(ทาน้ำมัน) วันละสองสามครั้งก็ได้...ไม่ (ไม่ต้องพูด หรือคิด) แค่ทาแค่สำนักถึง
ขอ อ้อลลย...ให้เราคลอดง่ายก็พอแล้ว”

(แย/ สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

การนำน้ำหรือน้ำมันที่ผ่านการทำพิธีขอพรจากอัลลอฮฺมากินและทาในขณะที่ตั้งครรรค์ของสตรีมุสลิม อาจเกิดจากการรับรู้ของสตรีตั้งครรรค์มุสลิมที่เชื่อว่าขณะตั้งครรรค์สุขภาพของตนเองอ่อนแอกว่าปกติและโอกาสเกิดอันตรายขึ้นกับตัวเองและลูกมีอยู่ตลอดช่วงตั้งครรรค์และขณะคลอด โดยอันตรายที่เกิดนี้อาจรุนแรงจนถึงชีวิตจึงเกิดความกลัว และความกังวล ดังตัวอย่างคำกล่าวต่อไปนี้

“...ก็คนที่ท้องผู้ใหญ่เขา ก็เปรียบเทียบกับเหมือนกับเส้นด้ายเขาว่าจะขาดเมื่อไหร่ก็ได้ ก็เหมือนกับชีวิตเรา...”

(ตง / สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

“...เรากังวลเรื่องลูก เวลาเราท้องนี้ เรากลัวจะตาย กลัวว่าลูกจะอยู่อย่างไรถ้าเราตาย”

(ทรง/ สัมภาษณ์ 7เม.ย. 47)

ซึ่ง สนิท (2539) กล่าวว่าความกลัวของมนุษย์จะเกิดเมื่อรู้สึกว่สิ่งนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของตนเอง ซึ่งเมื่ออยู่ในภาวะเช่นนั้นมนุษย์มักจะหาทางลดความกลัวด้วยการพึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่นเดียวกับ เซค (2543) กล่าวว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มักจะอ่อนแอเมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาประสมมนุษย์ก็พยายามหาทางรอดให้ตนเองด้วยการพึ่งพาอำนาจที่เหนือกว่าเพื่อบรรเทาทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ให้ลดน้อยลง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสิ่งที่สตรีตั้งครรรค์มุสลิมเชื่อมั่นและยึดถือว่าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งคือ อัลลอฮฺ ดังตัวอย่างคำกล่าวที่ว่า

“ทุกสิ่งทุกอย่างเขากำหนดไว้แล้ว ก็คิดอย่างนั้น คือทุกอย่างเขากำหนดว่าลูกจะเป็นอย่างไร พระอัลลอฮฺ กำหนดไว้แล้ว”

(ตง/ สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

ดังนั้นเมื่อเกิดความรู้สึกกังวลกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเกี่ยวกับการตั้งครรรค์และการคลอดจึงหาสิ่งยึดเหนี่ยวโดยยึดอัลลอฮฺที่ตนศรัทธาเป็นที่พึ่งตามวิถีแห่งมุสลิม โดยใช้การดุอา(ขอพร) ผ่านน้ำหรือน้ำมัน แล้วนำมากินหรือทาซึ่งเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องอาหารของคนไทยภาคใต้ในช่วงระยะต่างๆ ที่พินิต วิณาพรและสมชาย (2539) ศึกษาพบว่าคนใต้เชื่อว่าขณะท้องให้กินน้ำมันดีจะทำให้คลอดง่าย และวิธีการนี้คล้ายกับการเป่ารักษาตามแนวทางของอิสลาม ซึ่งมูรีด (2542) กล่าวถึงการเป่ารักษาในอิสลามว่า หมายถึงการขอความคุ้มครอง

ครอง หรือการขอดูอาเพื่อให้หายป่วย ตามแนวทางของศาสนา ซึ่งอัลลอฮฺอนุมัติให้ทำได้ แต่ผู้กล่าวคำดูอาต้องรู้ความหมายของคำกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้กล่าวคำที่ยกย่องสิ่งอื่นเหนือกว่าอัลลอฮฺ อาจด้วยเหตุนี้พิธีทำน้ำมันของที่นี่จึงเป็นหน้าที่ของผู้รู้ทางศาสนาในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังคล้ายกับการทำอาเฮตาวา (น้ำมันต์) เพื่อรักษาโรคที่เกิดภายในร่างกาย เช่นปวดท้อง เจ็บคอ เจ็บหน้าอก ของไทยมุสลิมสมัยก่อน ซึ่งวิธีการทำอาเฮตาวา กระทำโดยใช้น้ำธรรมดาใส่ภาชนะแล้วนั่งเสกด้วยคาถาอย่างใดอย่างหนึ่ง 2 อย่าง อย่างหนึ่งเป็นคาถาที่ตัดตอนข้อความมาจากคัมภีร์อัลกุรอาน อีกอย่างเป็นคาถาที่ถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ (ประมุข, 2542) การกินและ/หรือทาน้ำมันจึงเป็นการกระทำที่ช่วยปรับจิตใจของสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะกลัวและกังวลให้เข้าสู่ภาวะสมดุลได้ แต่ก็ต้องระมัดระวังความสะอาดของน้ำมัน ปริมาณที่กินเพื่อป้องกันผลทางด้านร่างกาย

3. ฝากท้องและยกท้องกับหมอต้าแย

เหตุผลในการฝากท้องกับหมอต้าแย สตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาทั้งครรภ์แรกและครรภ์หลังส่วนใหญ่ฝากท้องกับหมอต้าแยร่วมกับใช้บริการดูแลครรภ์กับสถานพยาบาล ซึ่งส่วนใหญ่มีเหตุผลในการฝากท้องกับหมอต้าแยสองประการคือ ประการแรกเพราะต้องการคลอดกับหมอต้าแย ในกรณีนี้สตรีตั้งครรภ์บางคนฝากครรภ์กับหมอต้าแยมากกว่าหนึ่งคน เพราะไม่มั่นใจว่าเมื่อถึงเวลาคลอดหมอต้าแยคนที่ตนตั้งใจให้ทำคลอดจะอยู่หรือไม่ นอกจากฝากท้องกับหมอต้าแยมากกว่าหนึ่งคนแล้ว ส่วนหนึ่งยังฝากท้องกับผู้หญิงในชุมชนที่สามารถมาช่วยเหลือขณะคลอดได้ เช่น ช่วยบีบนวด ประการที่สองต้องการให้หมอต้าแยช่วยดูแลครรภ์ (ตรวจท้อง ยกท้อง) ในกรณีนี้สตรีตั้งครรภ์จะฝากท้องกับหมอต้าแยเพียงคนเดียวเพื่อให้หมอต้าแยดูแลครรภ์ให้ลูกอยู่ในท่าที่ดี นอกจากนี้ยังช่วยให้มั่นใจว่าหากฉุกเฉินไม่สามารถไปคลอดที่โรงพยาบาลตามที่ตั้งใจไว้ได้ทันก็สามารถเรียกหมอต้าแยที่ตนฝากท้องให้มาทำคลอดได้ เนื่องจากรับรู้ว่าจะฝากท้องกับหมอต้าแยเมื่อถึงเวลาคลอดอาจมีเหตุทำให้หมอต้าแยมาทำคลอดให้ไม่ได้ ต้องแก้ด้วยการนำหมอกวนไปให้ก่อนจึงจะมาได้ หรือหมอต้าแยไม่มาเอง หรืออาจจะมาแต่คิดค่าทำคลอดแพง

“ใช่ (เป็นธรรมเนียมของหมอต้าแยที่นี่ หากไม่ได้ฝากท้อง เวลาไปเรียกอาจจะไม่มา)... ไปนั่นแหละอาจจะเรียกค่ามากหน่อย... ถ้าไปแกจะเรียกค่าอะไรละค่าทำคลอดมากน้อย... จะเรียกมากกว่าปกติ ...เออจะมากกว่าปกติไง... อาจจะเป็นเองก็ได้ เพราะว่าเราไม่ไปฝากเค้าไง มันก็จะมีอะไรติดขัดเอง ทำให้มาไม่ได้... อาจจะเป็นเอง จะมาช้าเพราะเราไม่ได้ฝากเขาไง ถ้าเราฝากเขาที่นี่พอรู้ว่าเราปวดท้องเขาอาจจะมาแล้วก็ได้ ยังไม่ทันจะคลอดเลยเขารู้สึกเลยบ้านนี้จะคลอดแล้วเขาไปเป็นประมาณนั้นแหละ พอดีเขา

บอกอย่างนั้นใจต้องไปฝากก่อน ถ้าไม่ฝากแล้วสมัยก่อนเขาว่าไม่ค่อยจะไปโรงพยาบาลกัน ถ้าไม่ฝากแล้วก็เจ็บนานหมอไม่มาต้องไปขอแลใบพหูหมากนั้น ต้องทำพิธีก่อน”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 2547)

จากการสังเกตการฝากท้องของสตรีตั้งครรภ์แรกจำนวน 3 ราย และสตรีตั้งครรภ์หลังจำนวน 3 ราย พบว่าลักษณะการฝากท้องของสตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาเป็นดังนี้

อายุครรภ์ เวลา และสถานที่ที่ฝากท้อง สตรีตั้งครรภ์ทั้งครรภ์แรกและครรภ์หลังส่วนใหญ่ฝากท้องกับหมอตายะหลังอายุครรภ์เจ็ดเดือน สำหรับสตรีครรภ์แรกการฝากท้องกระทำต่อเนื่องจากการทำพิธีแนง ลักษณะการฝากเป็นกิจจะลักษณะมากกว่าการฝากท้องของครรภ์หลังคือ มีการบอกกล่าวแก่หมอตายะล่วงหน้า กระทำการฝากท้องภายในบ้านของสตรีตั้งครรภ์ในเวลาบ่าย ส่วนการฝากท้องของสตรีครรภ์หลังส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งให้หมอตายะทราบล่วงหน้า สถานที่ในการฝากท้องก็ไม่แน่นอนมีทั้งที่บ้านของหมอตายะที่บ้านของสตรีตั้งครรภ์และสถานที่อื่นๆ ที่สะดวก และฝากท้องทุกเวลาที่สะดวก เช่น เช้า บ่าย และ กลางคืน

...เวลา14.40 น ตามหมอตายะไปเยี่ยมสตรีตั้งครรภ์รายหนึ่ง...หลังเยี่ยมเสร็จขณะอยู่ที่ถนนบริเวณหน้าบ้านของสตรีตั้งครรภ์คนดังกล่าว สังเกตเห็นสตรีตั้งครรภ์อีกคนหนึ่งเดินเข้ามาหาหมอตายะ กล่าวทักทายโดยการสลาม และพูดคุย พร้อมทั้งยื่นเงินให้หมอตายะ ยี่สิบบาท (ซึ่งหมอตายะบอกว่าเขามาบอกฝากท้อง) ...

(สังเกต/ 15 ก.พ. 47)

การเตรียมสิ่งของสำหรับใช้ฝากท้อง ก่อนฝากท้องผู้ที่ต้องการฝากท้องจัดเตรียมสิ่งของสำหรับมอบให้หมอตายะและผู้จะมาช่วยเหลือขณะคลอด สิ่งของที่จัดเตรียมแตกต่างกันระหว่างครรภ์แรกและครรภ์หลัง ครรภ์แรกเตรียมหมากพลูเพียงอย่างเดียว โดยจัดเป็นชุด ๆ มีทั้ง 3, 5 หรือ 7 ชุด ตามจำนวนหมอตายะและผู้จะมาช่วยเหลือขณะคลอด แต่ละชุดประกอบด้วยพลู 1 หรือ 3 ใบ และหมากที่ปลอกเปลือกจนเกลี้ยง 1 ลูก สำหรับครรภ์หลังเตรียม เงิน ซึ่งมีจำนวนหลากหลาย ตั้งแต่ 5, 12, 20 บาท หรือมากกว่า และ/หรือ หมากพลู แต่จำนวนชุดน้อยกว่าครรภ์แรก โดยการจัดเตรียมหมากพลูทั้งกรณีครรภ์แรกและครรภ์หลังใครเป็นผู้จัดให้ก็ได้ไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าสตรีตั้งครรภ์ต้องเป็นผู้จัดเตรียมเอง การจะเตรียมอะไรไปบ้างในกรณีครรภ์หลังขึ้นอยู่กับ หมอตายะแต่ละคนว่าต้องการสิ่งใดบ้าง เช่น หมอตายะบางคนต้องการเฉพาะหมากเท่านั้น บางคนอยากได้เป็นเงินเพราะตนเองไม่กินหมาก และ/หรือขึ้นอยู่กับความต้องการ

และความเชื่อของสตรีตั้งครรภ์และครอบครัวเอง เช่น นอกจากให้หมากพลูตามที่หมอดำแยต้องการยังให้เงินด้วยเพื่อเป็นสินน้ำใจ ให้เงินพร้อมทั้งหมากพลูแม้ว่าหมอดำแยไม่ได้เรียกร้องเอาหมากพลูเพราะเชื่อว่าหากไม่ให้ หลังทำคลอดจะทำให้หมอดำแยเจ็บป่วย

“ที่บางคนไม่ยอมได้เงิน อยากได้ใบปลุกกับหมาก แต่เราไปฝากก็แหม่ใบปลุกกับหมากไม่มีราคา เราก็ให้ตั้งสัจย์สืบบาทเป็นกำลังใจ...ให้เยอะก็ได้ ให้ร้อยหนึ่งก็ได้...สองร้อยก็ยิ่ง

ดี...ถ้าหมอดำแยดี ๆ หน่อยก็ให้คืน...บางที่เขาให้ลูกกลับ”

(สนทนากลุ่ม 20 มี.ย. 47)

“ส่วนมากหมอดำแยต้องให้ (ให้หมากพลู) ถ้าไม่ให้เขาบอกว่ากลับไปอยู่ไม่สุขอะไรไม่รู้”

(เตี๊ยะ/ สัมภาษณ์ 21 มี.ค. 47)

วิธีการฝากท้อง สตรีตั้งครรภ์ แม่ของสตรีตั้งครรภ์หรือแม่สามีของสตรีตั้งครรภ์ นำเงินและหรือหมากพลูที่เตรียมมายื่นให้หมอดำแยและผู้อื่นที่ต้องการให้มาช่วยเหลือเมื่อถึงเวลาคลอดพร้อมกล่าวคำว่า “ซีเง็งป้อโม่ะ” (ฝากท้อง) การยื่นหมากพลูมีลักษณะเฉพาะคือ ก่อนยื่นนำหมากวางบนใบปลุก ขณะยื่นใช้มือทั้งสองข้างประคองโดยให้โคนใบหันเข้าหาตัวผู้รับ ซึ่งผู้รับจะใช้มือทั้งสองข้างมาประคองรับ (ดังรูปในภาคผนวก ข) ขณะรับบางคนจงใจให้หมากไหลหลุดลงพื้นจากทางโคนใบปลุก เพื่อเป็นเคล็ดให้คลอดง่าย

...เวลา 15.30 น สังเกตการฝากท้อง... แม่สามีของสตรีตั้งครรภ์หยิบหมากพลูในจานที่จัดไว้เป็นชุด (1 ชุดประกอบด้วย พลู 3 ใบ หมากปลอกเปลือก 1 ลูก) จัดหมากพลูให้ใบปลุก 3 ใบซ้อนทับกันและมีหมากอยู่กลางใบปลุกที่ซ้อนทับ ใช้มือทั้งสองข้างประคองหมากและพลูไว้ โดยให้ส่วนโคนใบปลุกอยู่ด้านนอกลำตัว นำไปยื่นให้กับหมอดำแยและพูดว่า “ซีเง็งป้อโม่ะ” ...หมอดำแยรับโดยใช้มือทั้งสองประคองรับขณะรับหมากหล่นลงพื้น...แม่สามีของสตรีตั้งครรภ์นำหมากพลูยื่นให้กับน้องสาวที่มาช่วยทำข้าวเหนียวให้...แม่สามีของสตรีตั้งครรภ์ยื่นหมากพลูให้ผู้ที่อยู่ในพิธีอีก 3 คน ซึ่งมี 2 คนทำหมากหล่นขณะรับเช่นเดียวกับหมอดำแย... (ซึ่งผู้ที่ทำให้หมากหล่นบอกผู้วิจัยว่าเป็นเคล็ดให้คลอดง่าย)...

(สังเกต/ 9 ก.ค. 47)

...เวลา 14.50 น. สังเกตการฝากท้อง...สตรีตั้งครรภ์นำหมากพลูที่แม่ส่งให้ไปยื่นให้กับ หมอตำแยตามที่แม่บอก โดยใช้มือทั้งสองข้างประคองใบหมากพลูให้กับหมอตำแยพร้อม พูดว่า “ซีเง็งป้อโอะ”...หมอตำแยใช้มือทั้งสองข้างประคองรับ...เห็นหมากหล่นทางโคน ของใบพลูที่หมอตำแยรับ...สตรีตั้งครรภ์นำหมากพลูยื่นให้กับแม่ ยาย ตา และญาติ ด้วยวิธีการเดียวกัน...ขณะยายรับหมากพลูจากสตรีตั้งครรภ์หมากหล่น...

(สังเกต/ 9 เม.ย. 47)

การดูแลที่ได้รับจากหมอตำแย หลังบอกกล่าวฝากท้องหมอตำแยจะทำหน้าที่ให้ การดูแลครรภ์แก่สตรีตั้งครรภ์ที่มาฝากท้องโดยการตรวจท้องเพื่อคะเนอายุครรภ์และประเมิน ทำเด็กในครรภ์ สำหรับสตรีตั้งครรภ์แรกหมอตำแยตรวจท้องครั้งแรกหลังจากบอกกล่าวฝากท้อง เสร็จทุกราย ส่วนสตรีตั้งครรภ์หลังจะตรวจท้องเมื่อสตรีตั้งครรภ์ต้องการให้ตรวจ ซึ่งพบว่า บางรายให้หมอตำแยตรวจท้องหลังบอกกล่าวฝากท้องเสร็จ บางรายมาให้หมอตำแยตรวจในวันหลัง หมอตำแยให้เหตุผลที่ปฏิบัติไม่เหมือนกันระหว่างครรภ์แรกและครรภ์หลังว่า สตรีครรภ์แรกต้อง ตรวจทุกรายเพราะไม่เคยตั้งครรภ์มาก่อนไม่ทราบว่าเป็นเด็กอยู่หรือไม่ตรงจะมีอาการเป็นอย่างไร จึงต้องตรวจให้เพื่อจะได้ “ยกท้อง” จัดให้เด็กอยู่ตรงตั้งแต่ต้น ส่วนสตรีครรภ์หลังเคยมีประสบ การณ์การตั้งครรภ์แล้ว รู้ว่าอาการที่แสดงว่าลูกอยู่ไม่ตรงเป็นเช่นไรจึงประเมินได้เอง ซึ่งโดยมาก จะมาให้หมอตำแยตรวจเองเมื่อมีอาการแน่นซึ่งเป็นอาการแสดงว่าลูกอยู่ไม่ตรงเพื่อให้หมอ ตำแยตรวจท้องและยกท้องให้

วิธีการตรวจท้อง หมอตำแยจัดให้สตรีตั้งครรภ์นอนหงายหนุนหมอน จากนั้นใช้มือ ข้างหนึ่งจับบริเวณหัวเหน่า และใช้มืออีกข้างหนึ่งคลำรอบท้องของสตรีตั้งครรภ์ แต่บางรายใช้ บริเวณอุ้งมือและปลายนิ้วของมือทั้งสองข้างคลำทั่วท้องโดยเฉพาะด้านข้างท้องจะคลำจนรอบ (ดูรูปในภาคผนวก ข) ซึ่งการจับและคลำเป็นไปอย่างนุ่มนวล สตรีตั้งครรภ์ให้ข้อมูลว่าไม่เจ็บ ใช้เวลา ในการตรวจประมาณ 2 นาที หากคลำไม่พบส่วนที่คิดว่าเป็นศีรษะของเด็กหมอตำแยบางคนจะ ใช้เท้าเหยียบเบาๆ บริเวณหน้าขาทั้งสองข้างของสตรีตั้งครรภ์ข้างละ 4-5 ครั้ง เพื่อให้ศีรษะของเด็ก ลอยขึ้น

...เวลา 09.40-10.30 น. สังเกตการฝากท้อง...หมอตำแยบอกให้สตรีตั้งครรภ์นอนในที่ที่ เตรียมให้ จากนั้นหมอตำแยเอาฝ่ามือแตะน้ำมันแล้วนำมาทาทั่วท้องของสตรีตั้งครรภ์ จากนั้นใช้มือข้างหนึ่งจับท้องบริเวณหัวเหน่าและดันขึ้นในทิศทางศีรษะของสตรีตั้งครรภ์ และใช้มืออีกข้างมาช่วยจับและดันบริเวณเดิม ขณะดันได้ยินหมอตำแยพูดกับสตรีตั้ง

กรรมด้วยภาษายาวีพร้อมลูกขึ้นเอาทำข้างหนึ่งเหยียบบริเวณต้นขาของสตรีตั้งกรรมที่ละข้าง ข้างละ สี่ถึงห้าครั้ง...(ซึ่งสตรีตั้งกรรมบอกกับผู้วิจัยหลังเสร็จจากการฝากท้องว่าหมอต้าแยบอกว่าเป็นเด็กต่ำจับหัวไม่ได้จึงต้องเหยียบซึ่งหมอต้าแยเหยียบเบาๆไม่รู้สึกเจ็บและหมอต้าแยบอกกับผู้วิจัยหลังเสร็จจากการฝากท้องว่าการเหยียบเป็นเคล็ดลับเพื่อให้ศีรษะเด็กลอยขึ้นคลำพบได้ง่าย ซึ่งไม่ได้เหยียบทุกคนทำเฉพาะที่คลำไม่พบศีรษะเด็ก)...

(สังเกต/ 24 เม.ย. 47)

หลังตรวจท้องหมอต้าแยบอกอายุครรภ์ สุขภาพเด็ก และท่าของเด็กในครรภ์แก่สตรีตั้งกรรม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่าหมอต้าแยแต่ละคนมีวิธีการคะเนอายุครรภ์แตกต่างกัน บางรายคะเนอายุครรภ์จากระดับน้ำท้อง บางรายคะเนจากขนาดของศีรษะเด็ก บางรายคะเนจากระดับน้ำท้องขนาดและความแข็งของศีรษะรวมกัน ส่วนสุขภาพของเด็กทุกคนประเมินจากการดิ้นของเด็กซึ่งสัมผัสได้ขณะตรวจท้อง และการประเมินท่าเด็กทุกคนประเมินจากตำแหน่งและระดับของศีรษะเด็ก การตรวจท่าเด็กหากหมอต้าแยพบว่าเด็กอยู่ในท่าที่ดี ซึ่งท่าที่ดีในความหมายของหมอต้าแยคือศีรษะอยู่ตรงแนวตั้งของช่องเชิงกราน และอยู่ไม่ต่ำลงไปช่องเชิงกรานมากเกินไป ก็เสร็จสิ้นการดูแลในครั้งนั้น แต่หากหมอต้าแยตรวจพบว่าเด็กอยู่ในท่าไม่ดี คือศีรษะอยู่ไม่ตรงแนวตั้งของช่องเชิงกราน หรืออยู่ตรงแต่อยู่ต่ำลงไปมากหมอต้าแยจะยกท้องให้อยู่ตรงและอยู่ไม่ต่ำเกินไป ทั้งนี้เนื่องจากเชื่อว่าหากเด็กอยู่ในท่าไม่ดีหรืออยู่ไม่ตรงสตรีตั้งกรรมจะมีอาการแน่นอึดอัดอยู่ไม่สบาย เคลื่อนไหวไม่สะดวก กินไม่ได้ นอนไม่ได้ เด็กในท้องดิ้นไม่สะดวก และเมื่อถึงเวลาคลอดจะคลอดยาก

วิธีการยกท้อง หากในการตรวจท้องพบว่าศีรษะเด็กอยู่ต่ำลงไปช่องเชิงกรานมากหมอต้าแยจะช่วยยกให้ระดับศีรษะของเด็กสูงขึ้นโดยใช้ ฝ่ามือ สันมือ และปลายนิ้วของมือทั้งสองข้าง หรืออุ้งมือข้างหนึ่งวางบริเวณด้านข้างและ/หรือด้านล่างของท้อง แล้วโกยหรือดันขึ้นในทิศศีรษะนอกจากนี้บางรายยังยกท้องให้สูงโดยใช้มือทั้งสองข้างประคองท้องยกให้สูงขึ้นในทิศทางตั้งฉากกับลำตัวในท่านอนของสตรีตั้งกรรมด้วย หากเด็กต่ำอย่างเดียวใช้เวลาตั้งแต่ตรวจท้องจนกระทั่งยกท้องเสร็จประมาณ 5 - 7 นาที

“หมอต้าแยเขายกให้สูงเลยถ้าเด็กต่ำแบบนั้น เขาจะรู้ว่าลูกอยู่ต่ำแบบนั้น...เขาว่าอะไรนะหัวไม่ตรงไงประมาณนี้ ถ้าให้หมอต้าแยหมอต้าแยจะช่วยอะไรนะให้เด็กอยู่กับที่อะไรแบบนี้”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

หากพบว่าศีรษะเด็กอยู่ไม่ตรงแนวตั้งของช่องเชิงกราน คืออยู่ค่อนไปทางขวาหรือซ้ายเพียงเล็กน้อย หมอตำแยจะทำให้หรือยกให้ศีรษะของเด็กอยู่ตรงช่องเชิงกราน แต่ถ้าศีรษะเด็กอยู่ค่อนไปด้านข้างมากก็จะไม่ยกให้เพราะกลัวอันตราย ระยะเวลาที่ใช้ในการยกครรภ์นี้จะนานกว่ากรณีศีรษะเด็กอยู่ต่ำ วิธีการยกของหมอตำแยแต่ละคนไม่เหมือนกันแต่ใช้หลักการเดียวกัน คือใช้แรงในทิศทางสวนกัน เช่น หากศีรษะของเด็กอยู่ค่อนมาทางขวาหมอตำแยบางคนใช้มือทั้งสองข้างวางบริเวณด้านข้างของท้องด้านขวาส่วนล่างซึ่งศีรษะเด็กอยู่ ออกแรงผลักหรือดันไปยังด้านซ้าย จากนั้นใช้มือข้างหนึ่งจับบริเวณด้านข้างส่วนล่างของท้องด้านขวา ส่วนมืออีกข้างจับบริเวณด้านข้างส่วนบนด้านซ้ายของท้องแล้วออกแรงของมือทั้งสองในทิศทางสวนกันเพื่อให้ศีรษะของเด็กอยู่ตรงกลางด้านล่างของช่องเชิงกราน

ผลที่สตรีตั้งครรภ์ได้รับการยกท้อง หลังยกท้องสตรีตั้งครรภ์จะรู้สึกหายแน่นอึดอัด
 อัด
 เดินสะดวกขึ้น รู้สึกสบายใจเพราะเชื่อว่าการยกท้องทำให้ลูกอยู่สบาย และจะคลอดง่าย เมื่อ
 ภายใจสบายก็ทำให้นอนหลับมีผลให้ สุขภาพดีขึ้น

“ก็คล่องตัวขึ้น ไม่อึดอัดไง ตอนไปก็แน่นอนจะอึดอัดพอหมอตำแยเขายกเราก็จะดีขึ้น
 จะเดินเห็นอะไรก็สะดวกขึ้น...ก็คล่องก็เราแน่นอยู่ตรงนี้ใช่ไหม (เอามือขวาจับบริเวณขา
 หนีบขวา) พอเขายกขึ้นเราก็จะรู้สึกว่า เออ ค่อยโล่ง”

(ตง/ สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

“เวลายกท้องคนไข้จะมี...ตอนเจ็บไข้ไหม้พอมายกก็หายเจ็บ สุขภาพก็จะดีตามไปด้วย ”

(เม้าะลิเตา/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

“ยกท้อง...รู้สึกตรงที่ลูกได้อยู่ รู้สึกว่าโล่งโล่ง เวลาลูกเราอยู่ตรง.. ดี รู้สึกดี...สบาย
 ค่ะ...คิดว่าช่วย (ช่วยด้านร่างกาย) ช่วยนิดหน่อย แต่ถ้าเรายกบ่อยๆ ก็จะได้ขึ้น...ดีขึ้น
 จะโล่ง ...จะสบายจนกว่าจะคลอด”

(แย/ สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

“เวลายกท้องให้จะสบายทั้งกายแม่แล้วก็ใจ แล้วลูกด้วย...เวลายกท้องให้คนท้อง ถ้า
 เด็กอยู่ในท่าที่สบาย แม่ก็สบายเพราะว่าลูกแข็งแรง ใจของแม่ก็สบายไม่ต้องไปคิดอะไร
 แล้วเพราะว่าลูกในท้องอยู่ในท่าที่สบาย”

(กะนิ/ สัมภาษณ์ 8 เม.ย. 47)

การยกท้องสำหรับคนที่นี้จึงมีวัตถุประสงค์สองอย่างคือ เพื่อให้เด็กในท้องอยู่ตรงเชื้อ
ว่าการยกท้องบ่อยๆ เด็กจะอยู่ตรงตลอดทำให้คลอดง่าย เด็กอยู่สบาย และเพื่อให้สตรีตั้งครรภ์
หายจากอาการแน่นอึดอัด

“คะ...แล้วก็ยกท้องนี้ เขาจะไปยกกันเวลาอึดอัดนั้น แล้วก็ไปดูว่าลูกอยู่ดีหรือเปล่า
จะดูว่าลูกอยู่ตรงไหม...คะหายแน่น แล้วก็ดูว่าลูกตรงไหม”

(ดา/ สัมภาษณ์ 15 เม.ย. 47)

“ที่ไปยกท้องเพราะ...อยู่ไม่สบาย เด็กมันอยู่ต่ำไงเราอึดอัด”

(ทรง / สัมภาษณ์ 17 มี.ค. 2547)

“อยู่ไม่ตรงเด็กจะไม่กระดูกกระดูก ถ้าอยู่ตรงแล้วเด็กจะอยู่กระดูกกระดูก ดิ้นปกติ บาง
ที่เด็กจะไม่ดิ้นไซ้ไหมเวลาอยู่ไม่ตรงนั้น ถ้ายกท้องให้อยู่เป็นที่แล้วลูกจะดิ้น”

(เม้าะไล๊ะ/ สัมภาษณ์ 10 มิ.ย. 2547)

หลังจากยกท้องครั้งแรกแล้วสตรีตั้งครรภ์บางรายมักจะมีอาการแน่นอึดอัดขึ้นอีกภายใน
เวลาประมาณหนึ่งถึงสองสัปดาห์ หากแน่นอึดอัดมากสตรีตั้งครรภ์ส่วนใหญ่จะไปพบหมอต้าแย
คนเดิม มีบางรายไปพบบุคคลอื่นที่สามารถตรวจท้องและยกท้องได้ เพื่อให้ประเมินท่าเด็กและ
ยกท้องให้ ซึ่งสตรีครรภ์แรกมักจะไปพบหมอต้าแยเพื่อให้ตรวจท้องและยกท้องให้ตามคำแนะนำ
ของญาติผู้ใหญ่ ส่วนสตรีครรภ์หลังส่วนใหญ่ตัดสินใจไปรับบริการยกท้องด้วยตนเอง โดยปกติกว่า
จะถึงเวลาคคลอดสตรีตั้งครรภ์แต่ละคนไปใช้บริการยกท้อง ประมาณ 1-3 ครั้ง โดยไปยกท้องที่บ้าน
หมอต้าแย หรือตามหมอต้าแยมายกที่บ้านของตัวเอง บางรายนัดวันเวลายกท้องล่วงหน้า ซึ่งโดย
มากหมอต้าแยจะรับนัดช่วงบ่ายเพราะเป็นเวลาที่หมอต้าแยว่าง บางรายไปยกโดยไม่บอกล่วงหน้า
หากไม่พบหมอต้าแยจะฝากให้คนที่บ้านของหมอต้าแยบอกหมอต้าแยว่าจะมาพบวันเวลาใด

“เจ็ดเดือน (โดยเฉลี่ยมายกท้องเมื่อเจ็ดเดือน) ... (ยกท้อง) จนกว่าแกจะโน้นแล...เวลา
เขาเจ็บท้องเขาอยู่ไม่ได้ เวลาเขาอึดอัดอะไรเขาให้ยกก็ยก ถ้าทุกเดือนก็ทุกเดือน...สาม
ครั้ง (ส่วนมากจนกว่าจะคลอดยกท้องสามครั้ง”

(เมื่าะลิเต/ 19 เม.ย. 47)

“ไป (ไปยกห้อง) ตอนที่แน่น (แน่นอึดอัด)...จะหลายครั้ง (จะแน่นอึดอัดหลายครั้ง)
...ไม่จำเป็นต้องเป็นหมอดำแยะคนนี้คนเดียว คนอื่นที่ยกเป็นเค้าช่วยได้... ไม่เป็นหมอดำ
แยะแบบที่ทำคลอดนั้น ก็ยกเป็น ที่ว่าป่าของ “___” นั้นจะเป็นเหมือนกัน ...คนที่อยู่
ตรงข้ามบ้านนี้ก็ยกเป็น”

(ดา/ สัมภาษณ์ 22 มี.ค. 47)

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ นางพรรณ บัญชา และสุภาภรณ์ (2535) ที่พบว่าเมื่อตั้งครรภ์สตรีตั้งครรภ์ในภาคใต้ส่วนมากฝากครรภ์กับหมอดำแยะ และการศึกษาของ อนันต์และคณะ (2535) พบว่าสตรีตั้งครรภ์มุสลิมจะฝากครรภ์กับหมอดำแยะเมื่ออายุครรภ์ 5 – 7 เดือน โดยบางคนนำหมาก พลู และเงิน มาให้ด้วย เมื่อมาฝากหมอดำแยะจะคลำท้องดูอายุครรภ์ และปรับแต่งท่าเด็กให้อยู่ในท่าปกติ และพบมีการบันทึกในสารานุกรมภาคใต้เกี่ยวกับการฝากครรภ์ ว่าจะมีการทำพิธีฝากครรภ์ในครั้งแรก หลังจากนั้นหมอดำแยะจะดูแลครรภ์อยู่เสมอจนกระทั่งคลอด (ประพนธ์ และ สุภาภรณ์, 2547) เช่น มีการแต่งท้องให้ (พินณี, 2540) การแต่งท้อง (ยกท้อง) เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อเตรียมคลอดเพื่อให้คลอดง่ายโดยหมอดำแยะจะแต่งท้องเพื่อให้เด็กกลับหัว ได้สะดวก ซึ่งจะเริ่มแต่งท้องเมื่ออายุครรภ์ 6-7 เดือน และทำต่อเนื่องประมาณเดือนละครั้งจนได้ กำหนดคลอด (เลิศชาย และ อุดม, 2544) สอดคล้องกับการศึกษาของ พินณี (2540) ซึ่งพบว่า สตรีตั้งครรภ์ไปแต่งท้องเพื่อให้เด็กอยู่ในท่าที่ตรงเมื่อถึงเวลาคลอดจะได้คลอดง่าย นอกจากนี้ การแต่งท้องยังช่วยให้สตรีตั้งครรภ์สุขสบาย (ณัฐภาณุจรรย์, 2546) ส่วนเหตุผลในการฝากครรภ์ แตกต่างจากการศึกษาของ อนันต์และคณะ (2535) ซึ่งพบว่าเหตุผลที่ฝากครรภ์เพราะต้องการให้ หมอดำแยะทำคลอดให้ การฝากครรภ์จึงเป็นการกระทำเพื่อบอกให้หมอดำแยะรับรู้ จะได้ไม่ไปไหนเมื่อ ใกล้คลอด

4. กินอาหารและสมุนไพร

สตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่รับรู้ว่าการรับประทานอาหารที่มี ประโยชน์มีส่วนช่วยสร้างเสริมสุขภาพของตนและลูกในครรภ์ เนื่องจากได้รับข้อมูลจากเอกสาร และคำแนะนำของบุคลากรสาธารณสุขขณะไปรับบริการฝากครรภ์ที่สถานพยาบาลและได้รับการถ่ายทอดจากผู้สูงวัยในชุมชนที่เคยมีประสบการณ์การตั้งครรภ์และการคลอดมาก่อนว่า ขณะตั้งครรภ์ต้องรับประทานอาหารที่มีประโยชน์เพื่อให้ลูกแข็งแรง ซึ่งตามความเข้าใจของคน ในชุมชนอาหารและสมุนไพรที่มีฤทธิ์เย็นช่วยบำรุงครรภ์ ส่วนอาหารและสมุนไพรที่มีฤทธิ์ร้อนจะ

ทำให้ลูกไม่แข็งแรง นอกจากนี้คนในชุมชนยังถ่ายทอดต่อกันมาว่าขณะตั้งครรภ์ควรรับประทานอาหารหรือสมุนไพรที่ช่วยให้คลอดง่าย

“เรื่องกินไม่ให้อินของร้อนๆ...คนสมัยก่อนบอก คนแก่บอก เล่าๆกันต่อ... ยาที่ทำแล้วร้อนนั้น...ยาทาแล้วก็นวด น้ำผึ้ง (น้ำผึ้งรวง) เขาบอกกินไม่ได้จะร้อน ร้อนใน...ทำให้ลูกในท้องผอม...”

(แม่ยะ/ สัมภาษณ์ 12 เม.ย. 47)

ความเชื่อเกี่ยวกับฤทธิ์ร้อนเย็นของอาหารมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดของอายุรเวทศาสตร์ อันเป็นศาสตร์ของมหาฤาษีแห่งอินเดีย (ศิขริน, 2546) ซึ่งในตำราอายุรเวทกล่าวถึงฤทธิ์ร้อนเย็นของอาหารว่าเมื่ออาหารถูกกลืนสู่ กระเพาะความรู้สึกทันทีที่เกิดขึ้นว่ามีความร้อนหรือความเย็นก็คือวิริยะ ความรู้สึกนี้เป็นตัวบอกคุณสมบัติของอาหารว่าจะมีผลให้เกิดความร้อนหรือความเย็น (เจลิยว, 2544) ทั้งนี้เนื่องจากประมาณ 2,000 ปีก่อน วัฒนธรรมพื้นเมืองของไทยบริเวณภาคใต้ผสมปนเปกับวัฒนธรรมของอินเดียซึ่งแพร่เข้ามาโดยการติดต่อค้าขาย การเผยแพร่ศาสนาทั้งศาสนาพุทธ ฮินดูหรือพราหมณ์ (นิธิ, สุธิวงศ์ และ ประมุข, 2542) แต่ผลการศึกษาในส่วนนี้ขัดแย้งกับการศึกษาของ พันณี (2542) ที่พบว่าสตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมปฏิบัติเพื่อให้ตัวเองและลูกแข็งแรงโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการรับประทานอาหารโดยรับประทานผักเย็น เช่น ผักบุ้งคะน้า ตำลึง เพราะเชื่อว่าเป็นอันตรายต่อตัวเองและลูกในท้อง คือทำให้เลือดออกขณะตั้งครรภ์และตกเลือดหลังคลอด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาศัยอยู่ในปัจจัยแวดล้อมต่างกันจึงมีความคิดความเชื่อบางอย่างแตกต่างกัน

รูปแบบการดูแลเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ด้วยการกินอาหารและสมุนไพรของสตรีตั้งครรภ์ในชุมชนเป็นดังนี้

4.1 กินผักผลไม้ ขณะตั้งครรภ์ สตรีไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่จะพยายามรับประทานผัก ผลไม้มากขึ้น ตามคำแนะนำของหมอต้าแย ผู้สู่วัย หรือผู้ที่มีประสบการณ์ โดยผู้แนะนำให้เหตุผลว่าผักผลไม้มีวิตามินช่วยบำรุงครรภ์ทำให้ลูกในครรภ์แข็งแรง ผิวดี และคลอดง่าย ซึ่งสตรีตั้งครรภ์มักได้รับคำแนะนำให้รับประทาน ยอดผัก ผักผลไม้ที่มีลักษณะฉ่ำ เช่น มะละกอกาแฟเปียก(กระเจี๊ยบมอญ) ทุเรียน (ยอดลำเท็ง) (ดูรูปในภาคผนวก ข) เพราะเชื่อว่ามีส่วนช่วยให้คลอดง่าย ซึ่งบางครั้งผู้แนะนำหรือญาติผู้ใหญ่ในบ้านเป็นรุ่นจืดหามาให้ด้วยตัวเอง สตรีตั้งครรภ์นำผักและผลไม้ดังกล่าวมารับประทานเป็นอาหารตามปกติ เช่น นำมาทำเป็นผัก

เครื่องเคียงของน้ำพริก บูด หรือน้ำมาแกง ซึ่งทุกอย่างที่กล่าวรับประทานได้ตลอดการตั้งครรภ์ แต่บางอย่างโดยเฉพาะผักผลไม้ที่เชื่อว่าจะช่วยให้คลอดง่ายเน้นให้รับประทานในไตรมาสหลัง

“คนโบราณเขาบอก ผักที่ให้กิน มีปูโຈ๊ะนี่ดิง (ยอดนี่ดิง) กินแล้วเย็นข้างในช่วยบำรุงแม่ และลูก ช่วยให้คลอดง่าย...รสชาติของยอดนี่ดิงหวานอ่อนๆ เหมือนยอดผักกูดขึ้นที่เย็น มีน้ำอยู่เหมือนผักกูด...กินสดไม่ได้เอามาต้มกินเป็นผักจิ้มน้ำพริก บูด หรือน้ำมาแกง ผสมหัวมัน”

(แม่โฉ๊ะ/ สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

“ก็กินอะไรที่เป็นประโยชน์อย่างนั้น อย่างผักอะไรอย่างนี้ปกติไม่เคยกิน เวลาเราท้องก็ ผื่นกิน ลูกจะได้แข็งแรง จะทำให้สุขภาพตนเองแข็งแรงเป็นอย่างนั้น...กินพิเศษก็จำพวก ผลไม้ พอดีจะชอบด้วย”

(ตง/ สัมภาษณ์ 16 มี.ค. 47)

“เวลาคนท้องให้กินอาหารที่มีประโยชน์ เป็นผลไม้แบบนี้ จะแนะนำแบบนี้...คิดตาม ตัวเองเวลาเรากินอะไรเรารู้สึกสดชื่นรู้สึกกระปี้กระเป่า...มาจากความคิด”

(แม่ะลิเต้/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย.

47)

“กินใบไม้กินผลไม้แบบนี้แลที่มีวิตามิน ถ้าเด็กขาดวิตามินตัวก็เหนียว แห้งคลอดยาก”

(แม่ะยะ / สัมภาษณ์ 12 เม.ย. 47)

การสร้างเสริมสุขภาพด้วยการรับประทานผักผลไม้และอาหารอื่นที่มีประโยชน์สอดคล้องกับการดูแลครรภ์ตามหลักวิชาการที่ให้ความสำคัญกับภาวะโภชนาการ ดังที่ อภิชิต และสมพล (2540) กล่าวว่าภาวะโภชนาการมีอิทธิพลอย่างมากต่อสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์และทารกในครรภ์ เพราะในระยะตั้งครรภ์ร่างกายมีความต้องการอาหารเพิ่มขึ้นทั้งคุณภาพและปริมาณเพื่อใช้สร้างเนื้อเยื่อและอวัยวะต่างๆ ของสตรีตั้งครรภ์และการเจริญเติบโตของทารก (Moore, 2000) ซึ่งผักผลไม้เป็นอาหารที่มีประโยชน์สำหรับสตรีตั้งครรภ์ชนิดหนึ่งเนื่องจากมีสารอาหารหลายชนิดซึ่งจำเป็นต่อการตั้งครรภ์ เช่น เหล็ก ฟอสฟอรัส วิตามิน (วิจิตร, 2542; Moore, 2000) ผักบางอย่าง เช่น ยอดอ่อนของลำแตงมีสรรพคุณบำรุงเลือด (กัญจน, 2542)

4.2 กินน้ำแช่ดอกไม้จากเมกกะ มีสตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาบางราย กินน้ำแช่ดอกไม้ชนิดหนึ่ง (ดูรูปในภาคผนวก ข) ซึ่งนำมาจากเมกกะ มีสรรพคุณให้คลอดง่ายวิธีการทำนำดอกไม้จากเมกกะซึ่งมีลักษณะคล้ายกิ่งไม้แห้งมาแช่ในภาชนะที่บรรจุน้ำโดยแช่นานประมาณ 1 ชั่วโมงจนกระทั่งบานจึงหยิบดอกไม้ขึ้นจากน้ำ นำน้ำซึ่งหลังแช่จะมีลักษณะใสเหมือนน้ำทั่วๆ ไปแต่มีกลิ่นคล้ายกิ่งไม้แห้งไปแช่ตู้เย็น นำมากินเมื่อตั้งครรภ์แปดเดือนเป็นต้นไปจนกระทั่งคลอด โดยกินได้มากเท่าที่ต้องการเชื่อว่ากินยิ่งบ่อยยิ่งดี หลังกินหญิงท้องรู้สึกสบายใจมั่นใจว่าต้องคลอดง่าย ดอกไม้ที่ผ่านการแช่น้ำแล้วสามารถเก็บไว้ได้หลายปีและนำมาแช่ได้อีกหลายครั้ง

“เขาว่าคลอดง่าย (กินน้ำแช่ดอกไม้แล้วคลอดง่าย)...แล้วต้องเอามาแช่น้ำก่อน จะกินต้องเอามาแช่ก่อนให้มันบานก่อน แล้วก็เอาออกแล้วก็กินน้ำ...ก็ไม่ค่อยนานเท่าไร ชั่วโมงหนึ่งอะไรแบบนี้...กินก็เหมือนน้ำปกติธรรมดา...ก็ไม่ค่อยเยอะเท่าไรแล้วแต่เราจะกิน...แล้วแต่เหมือนกัน (แล้วแต่วันละกี่ครั้ง) หลาย ๆ ครั้งก็ดี..ได้มาจากเมกกะ(ดอกไม้ไม่ได้มาจากเมกกะ)...พอเอามารู้สึกว่าเอามาจากเมกกะอย่างเดียวแถวบ้านเราไม่มี...ของพ่อเอามาแล้วเจ็ด แปดปี เก้าปีแล้ว ...ทุกท้อง (กินน้ำแช่ดอกไม้ทุกท้อง)...ซื้อมาดอกเดียวแช่แล้วเก็บไว้ได้อีก...ก็รู้สึกสบายใจอย่างเดียว (กินน้ำแช่ดอกไม้แล้วรู้สึกสบายใจ) ว่าคลอดง่าย อย่างนี้อย่างเดียว สบายใจ”

(ดา / สัมภาษณ์ 12 มิ.ย. 47)

แม้การกินน้ำแช่ดอกไม้จากเมกกะจะช่วยให้ผู้ตั้งครรภ์สบายใจอันเป็นผลดีต่อสุขภาพแต่เนื่องจากดอกไม้จากเมกกะเป็นของต่างถิ่น ผู้ใช้จึงมักเก็บไว้ใช้เป็นระยะเวลาาน และใช้ซ้ำหลายครั้ง ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดเชื้อราได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการล้างทำความสะอาดดอกไม้จากเมกกะก่อนนำมาแช่น้ำและนำน้ำที่ได้จากการแช่ไปดื่มก่อนนำน้ำนี้มาดื่มกินน่าจะช่วยป้องกันอันตรายจากเชื้อราได้

4.3 กินรากไม้ สตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาบางคนนำรากไม้ที่หอมตำแย หรือผู้อื่นแนะนำหรือเก็บให้ เช่น รากผจง (รากต้นปด) รากกือแต่ฮูซี (รากต้นเข็ดหมอน) (ดูรูปใน ภาคผนวก ๗) มากินขณะท้องแก่ เพื่อให้คลอดง่าย โดยนำรากผจงมาใช้สามลักษณะคือ เคี้ยวกิน เหมือนหมาก ต้มกินน้ำ และฝนผสมน้ำกิน กินเมื่อท้องแก่จนกระทั่งคลอด ส่วนรากกือแต่ฮูซีใช้โดย นำมาฝนผสมน้ำกิน กินตั้งแต่ท้องเจ็ดเดือนขึ้นไป กินวันละครึ่งโดยไม่จำเป็นต้องกินทุกวันแต่ต้อง กินสม่ำเสมอจนรากไม้หมดหรือจนกระทั่งคลอด นอกจากนี้สตรีตั้งครรภ์บางคนนำสมุนไพรรากแห้งทั้งต้นมาต้ม (ดูรูปในภาคผนวก ๗) นำน้ำที่ได้จากการต้มมากินขณะท้องแก่เพื่อให้คลอดง่าย ซึ่งเป็นสมุนไพรรากที่ได้มาจากคนรู้จักซึ่งอยู่ชุมชนอื่น

“เอารากไม้มากินให้คลอดง่ายอีก...เขาจะมีรากไม้มาให้กิน... พอตีคนข้างบ้านเขาให้ เขาคลอดง่าย...เขาได้มาจากคนแถวนี้ เขาไปขอมา...ก็ชาวบ้านธรรมดาไม่ได้เป็นหมอดำแยอะไรที่... แต่จะรู้จักรากที่คลอดง่าย”

(ดา/ สัมภาษณ์ 12 มิ.ย. 47)

การกินรากไม้ของสตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาเป็นไปเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการคลอดซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อนันต์ และคณะ (2535) ซึ่งพบว่า หมอดำแยแนะนำให้สตรีตั้งครรภ์ใช้สมุนไพบบางชนิดที่มีลักษณะเป็นแง่นำมาต้มดื่มแทนน้ำ เพื่อป้องกันไม่ให้มีกลิ่นคาวมากเวลาคคลอด

5. ปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์

นอกจากสร้างเสริมสุขภาพด้วยวิธีการแบบพื้นบ้านเช่นที่กล่าวมาข้างต้นแล้วสตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามความเชื่อในรูปของข้อห้าม-ข้อควรปฏิบัติสำหรับสตรีตั้งครรภ์ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ดังนี้

5.1 ปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดย

5.1.1 *ดุอา (ขอพร)* ให้การตั้งครรภ์และการคลอดปลอดภัย ลูกไม่พิการและเป็นคนดี ทั้งนี้เนื่องจากสตรีตั้งครรภ์เชื่อว่าอัลลอฮ์จะรับการขอพรจากสตรีตั้งครรภ์เป็นพิเศษ ส่วนใหญ่จะขอพรหลังละหมาดเพราะเชื่อว่าหลังละหมาดเสร็จจิตใจจะสงบช่วยให้ขอพรได้ดีกว่าเวลาอื่น โดยบางรายจะขอพรทุกครั้งหลังละหมาด บางรายไม่ได้ปฏิบัติทุกครั้งแต่ปฏิบัติบ่อย บางรายปฏิบัตินานๆ ครั้ง

“ถ้าเราละหมาดเสร็จก็ขอเลย (ขอดุอา)...ทุกครั้งที่เลยขอให้คลอได้ง่ายและให้ลูกเป็นเด็กดี ไม่เกเร”

(อะห์/ สัมภาษณ์ 10 เม.ย. 47)

“ส่วนใหญ่แล้วจะดุอา (ขอพร) หลังละหมาด...อิสลามนี้เขาว่าคนท้องเขาจะรับดุอา ก็จะมีหลายประการนะอิสลามเขาจะรู้กัน อย่างรวมภอนอย่างเดือนปอซอ...หมายถึงว่า อัลลอฮ์จะรับดุอาเขาเป็นพิเศษกว่าวันธรรมดา อย่างคืนวันศุกร์เขาจะรับดุอา หมายถึง ขออะไรมักจะได้รับคำตอบอะไรอย่างนั้นอิสลามเขาว่าอย่างนั้น...ใช้คนท้องมันจะพิเศษ กว่าที่จะขออะไรมักจะได้รับผล...หลังละหมาดเราจะขอพรจากอัลลอฮ์ ให้เขาทำให้อายุยืนยาว ให้ปลอดภัยทั้งแม่ทั้งลูก ...ถ้าไม่ท้องเราขออย่างอื่น แต่เราท้องเราก็จะขอจะเน้นเกี่ยวกับให้เราคลอได้ง่ายแล้วก็ปลอดภัยด้วย จิตใจเราก็ปลอดภัยเราปราศจากอย่างอื่นแล้วเราจะขอ...”

(ตง / สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

5.1.2 อ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งมักจะอ่านซูเราะห์มารีย์ม (บทมารีย์ม) เพราะเชื่อว่า จะช่วยให้คลอได้ง่ายเนื่องจากคัมภีร์อัล-กุรอานบทนี้กล่าวถึงการคลอของแม่ในปีฮิญาที่คลอได้ง่าย (ในปีฮิญาเป็นศาสนาพุทธองค์ที่ 24 ของอัลลอฮ์) โดยความบ่อยในการอ่านคัมภีร์เป็นไปตามปกติเหมือนที่เคยปฏิบัติ เพียงแต่ขณะตั้งครรภ์จะอ่านซูเราะห์มารีย์ม นอกจากนี้ยังอ่านซูเราะห์ที่เกี่ยวกับประวัติของศาสดาเพราะเชื่อว่าเมื่ออ่านแล้วลูกในท้องจะซึมซับพฤติกรรมของศาสดา ทำให้ลูกมีพฤติกรรมที่ดี โดยขณะอ่านบางคนจะลูบที่บริเวณท้องเพื่อสื่อถึงลูก ส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่บ่อยมาก มีเพียงบางรายปฏิบัติก่อนนอนทุกคืน

“ในศาสนาตอนที่ผู้หญิงท้องเขาให้อ่านคัมภีร์อัล - กุรอาน เยอะๆ...มันจะมีความสัมพันธ์เชิงลึก เชิงจิตวิทยาอย่างนี้ จะให้ลูกออกมาดี ...จะรู้หมดเลยประวัติคนนี้เป็น นบี ลักษณะไหน ลักษณะไหน ลักษณะผ่านทางวิญญาณ ความสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างเราคือลูกเราจะออกมาดี คือถ้าเราปลุกฝังแบบนี้ ปลุกฝังอ่านแบบนี้ลูกเราก็จะออกมาดี....จะมีความสัมพันธ์กัน ลูกเราออกมาจะติดเขาเรียกว่าเพียงเขาอ่านบทพฤติกรรมของนบีก็จะซาบซึ้งถึงลูกเรา ลูกเราออกมากริยาที่จะออกมาลักษณะนั้นออกมาเป็นเด็กดี ถ้าเราอ่านจริงปฏิบัติจริงมันจะดี...”

(เปาะจี/ สัมภาษณ์ 22 เม.ย. 47)

“เวลาท้องก็จะพุดกับลูกดี ๆ ขอบอ่านอัล - กุรอานให้ฟัง พุดแต่สิ่งดี ๆ สอนแต่สิ่งดี...
ลูกท้องอ่านอัล-กุรอานให้ฟังส่วนมากก็จะทุกคืน”

(แยะ / สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

“มีบทหนึ่งที่จะให้คลอดง่าย จะอ่านบทนั้นถ้าท้อง...ก็ประมาณนั้นแหละ เจ็ด แปดเดือน
อ่านซูเราะห์มารีอัม เขาบอกว่าอ่านซูเราะห์นี้จะคลอดง่าย”

(ดา / สัมภาษณ์ 12 มิ.ย. 47)

ทั้งนี้เนื่องจากในทัศนะของมุสลิมลูกจะเป็นอย่างไรอัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้แล้ว ดังคำกล่าวในอัล-กุรอาน (22:5) ที่ระบุว่า “ เราได้บังเกิดสุเจ้าจากฐลี แล้วจากเชื้ออสุจิ แล้วจากก้อนเลือด แล้วจากก้อนเนื้อ ทั้งที่เป็นรูปร่างบริบูรณ์และไม่เป็นรูปร่างบริบูรณ์ เพื่อเขาจะได้ให้ เป็นที่กระจำงแก่สุเจ้า และเราให้ที่เราประสงค์อยู่ในมดลูกจนถึงเวลาที่กำหนดไว้ แล้วเราให้สุเจ้า (คลอด) ออกมาเป็นทารก แล้วเพื่อสุเจ้าจะได้ (เติบโต) บรรลุการเป็นผู้ใหญ่ของสุเจ้า และในหมู่มุสเจ้ามีผู้วายชีวิต (แต่เยาว์) (มานี, 2544) และมุสลิมเชื่อว่าลูกเป็นของขวัญและของฝากจากอัลลอฮ์ที่มอบไว้แก่พ่อแม่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง พ่อแม่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของลูกที่ตนเลี้ยงดูมา หากลูกเป็นคนดีพ่อแม่จะได้รางวัลแต่หากลูกเป็นคนไม่ดีพ่อแม่จะถูกลงโทษในโลกหน้า หน้าที่ของพ่อแม่เริ่มตั้งแต่ลูกยังไม่กำเนิด โดยขอพรให้ลูกเป็นคนดี (เสาวนีย์, 2535) ให้อ่านอัล - กุรอาน ให้สัมผัสและพุดจากกับลูกในท้องเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นสัจธรรมในอิสลาม (เสาวนีย์, 2540) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพันณี (2542) ที่พบว่าผู้ให้ข้อมูล (สตรีตั้งครรภมุสลิม) ทุกคนจากจำนวนทั้งหมด 10 คน ขอพรอัลลอฮ์ให้ตนเองมีสุขภาพแข็งแรง คลอดง่าย และปลอดภัยจากการคลอด และขอให้ลูกในท้องสมบูรณ์และเป็นคนดี

5.2 ปฏิบัติตามความเชื่อในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความเชื่อในรูปแบบข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันของสตรีตั้งครรภเพื่อให้คลอดง่าย ปลอดภัย ลูกไม่พิการและเป็นคนดี

5.2.1 ปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อปฏิบัติเพื่อให้คลอดง่าย และปลอดภัย ซึ่งพบว่าสตรีตั้งครรภไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาปฏิบัติตามความเชื่อนี้ค่อนข้างหลากหลาย เช่น

5.2.1.1 กินน้ำปลายผม ขณะครรภแก่สตรีตั้งครรภส่วนหนึ่งกินน้ำปลายผม เพื่อให้คลอดง่าย เนื่องจากเคยปฏิบัติในท้องก่อนๆแล้วเห็นผลว่าช่วยให้คลอดง่ายได้จริง หรือทำตามที่ผู้ใหญ่ในบ้านหรือหมอตำแยแนะนำ โดยกินหลังสระผมและล้างผมจนสะอาดแล้ว หากผม

ยาวจะดูดกินน้ำจากปลายผมโดยตรง หากผมสั้นจะเอาฝ่ามือรองรับน้ำจากปลายผมแล้วดูดกินจากฝ่ามือ ซึ่งกินปริมาณเพียงเล็กน้อย ขณะกินบางรายนึกขอพรจากอัลลอฮ์ให้คลอได้ง่าย ความบ่อยในการกินบางรายกินเมื่อนึกได้ บางรายกินเฉพาะวันอังคาร

“กินน้ำปลายผม...ทุกห้อง...เวลาเราคลอด้ก็คลอได้ง่ายจริงก็เลยเชื่อตามมา”

(ทรง/ สัมภาษณ์ 7 เม.ย. 47)

“กินน้ำปลายผม เฉพาะวันอังคาร...ห้องนี้ยังไม่ทำที่ พอว่าจะคลอด้นั้นแล เข้าแก้เดือน...ทำแล้วรู้สึกสบายใจ”

(ดา/ สัมภาษณ์ 15 เม.ย. 47)

สอดคล้องกับการศึกษาของ พันณี (2542) พบว่าสตรีตั้งครรรภ์ปฏิบัติตนเพื่อให้คลอได้ง่ายโดยกินน้ำปลายผม หลังตั้งครรรภ์ครบ 7 เดือน เชื่อว่าการกินน้ำปลายผมทำให้การคลอด้ผ่านพ้นไปโดยสะดวกเปรียบเหมือนน้ำที่ไหลไปตามเส้นผม

5.2.1.2 ไม่นั่งหน้า (กลาง) ประตุหรือบันได สตรีตั้งครรรภ์บางส่วนโดยเฉพาะสตรีตั้งครรรภ์แรกจะไม่นั่งกลางประตุ บันได ตามที่ญาติผู้ใหญ่แนะนำเพราะเชื่อว่าหากนั่งกลางประตุหรือบันไดขณะกำลังตั้งครรรภ์เมื่อถึงเวลาคลอด้จะทำให้การคลอด้หยุดชะงัก นอกจากนี้บางส่วนยังเชื่อว่าการนั่งกลางประตุหรือบันไดอาจทำให้ลูกได้รับสิ่งไม่ดีจากคนที่ไม่มีหลักศาสนา

(ไม่มีอิหม่าม) ซึ่งเดินผ่านประตุหรือบันได

“เขาไม่ให้อยู่อย่างนี้ (ชี้ที่ประตุ) ที่ประตุคนแก่เขาโกรธนั่งที่ประตุที่บันได...โกรธแหละ เขาไม่ให้อยู่อย่างนั้น...ปฏิบัติแหละแม่บอกคนโบราณถ้ากินตรงบันไดก็ติดไม่ออก (คลอด้ไม่ออก) ถ้าเราอยู่บันไดทุกวัน อย่างนั้นแหละ”

(อะห์/ สัมภาษณ์ 18 มี.ค. 47)

5.2.1.3 ไม่กินข้าวเย็น สตรีตั้งครรรภ์บางส่วนหลีกเลี่ยงการกินข้าวค้างคืน

เนื่องจากกลัวลูกหัวแข็งหรือหัวโตซึ่งจะทำให้คลอด้ยากตามความเชื่อคนโบราณที่บอกกันต่อมา ซึ่งสตรีตั้งครรรภ์ที่ปฏิบัติตามความเชื่อนี้บางรายเชื่อว่าจะเป็นอย่างจริงตามคำโบราณ เพราะข้าวเย็นมีลักษณะแข็ง

“ใช้ (ปฏิบัติ) เช่นคนแก่บอกว่าไม่ให้กินข้าวเย็น...เขาว่าหิวเด็กจะแข็งออกอยาก...ค่ะ ปฏิบัติคิดว่าจริง...ไม่รู้แข็งข้าวเย็น”

(แยะ/ สัมภาษณ์ 19 มี.ค. 47)

5.2.1.4 ไม่กินหมวดของยอดผัก สตรีตั้งครรภ์บางรายไม่กินหมวดของ ยอดผัก เช่น หมวดของตำลึง หมวดของยอดผักทองตามคำแนะนำของญาติผู้ใหญ่เพราะเชื่อว่า หากกินหมวดของยอดผักจะไปพันตัวเด็กไว้ หรือสะดือติดทำให้คลอดยาก หากอาหารชนิดใดมี ยอดผักที่มีหมวดเป็นส่วนประกอบผู้ปรุงอาหารในครอบครัวจะเอาหมวดออกจนหมด

“ไม่ให้กินยอดอะไรยอดผักทองนั้นไม่ให้กินเลย ...เขากลับเวลาคลอด เขาเรียกอะไร เวลา

คลอดจะได้ไม่ติดในท้อง...เออ หมวดผักทอง...เออ ส่วนมากผักที่มีหมวดไม่ให้กินใบกิน ได้แต่ว่าไอนั้น (หมูนัวเป็นวง)...สิ่งนี้ ปฏิบัติแล้ว”

(แยะ/ สัมภาษณ์ 19 มี.ค. 47)

5.2.1.5 ไม่ออกจากบ้านหรืออาบน้ำตอนกลางคืน สตรีตั้งครรภ์บาง ราย

หลีกเลี่ยงการออกจากบ้านหรืออาบน้ำตอนกลางคืนตามคำแนะนำของญาติผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ในหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าหากออกจากบ้านตอนกลางคืนขณะตั้งครรภ์เมื่อถึงเวลาคลอดเลือดจะ ออกก่อนน้ำเดิน ซึ่งเป็นสิ่งที่สตรีตั้งครรภ์กลัว เพราะรับรู้ว่าหากมีอาการเช่นนั้นจะคลอดยากนอก จากนี้ญาติผู้ใหญ่ของสตรีตั้งครรภ์ยังให้เหตุผลที่ต้องห้ามสตรีตั้งครรภ์ออกจากบ้าน ตอนกลางคืนว่าเป็นเพราะตอนกลางคืนมีผีมาก ผีอาจจะเข้าได้เพราะช่วงตั้งครรภ์ร่างกายของสตรีจะ อ่อนแอ และหากอาบน้ำตอนกลางคืนจะทำให้เด็กตัวโตคลอดยาก

“อาบน้ำดึกๆ ไม่ให้อาบน้ำแล้ว เด็กโตเขากลับ จะคลอดออกเลือดนั้น ถ้าคลอดเลือดออก ก่อนจะยากค่ะ...ถ้าเราเจ็บออกน้ำจะคลอดง่าย”

(สนทนากลุ่ม 6 มี.ย. 47)

5.2.1.6 ไม่ทำงานหนักขณะท้องอ่อนๆ ทำงานไม่อยู่นิ่งขณะท้องแก่

พบว่าสตรีตั้ง ครรภ์ส่วนใหญ่ไม่ทำงานหนักขณะตั้งครรภ์อ่อนๆ และพยายามทำงานเท่าที่จะสามารถทำได้และไม่นอนมากเกินไปขณะท้อง 7 - 9 เดือน ตามที่หมอดាំแยและญาติผู้ใหญ่ให้คำแนะนำ เพราะเชื่อว่าการทำงานขณะท้องอ่อนๆทำให้แห้งได้ และการไม่อยู่นิ่งขณะท้องแก่เป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง เมื่อทำงานเหนื่อยจะออกทำให้แม่และลูกในครรภ์มีร่างกายแข็งแรง นอกจากนี้การเคลื่อนไหวร่างกายขณะท้องแก่ใกล้คลอดทำให้ลูกงอตัวช่วยให้คลอดง่าย

“เวลาเขาให้ยกน้ำอะไรอย่างนั้น ให้ดាំ อะไรก็ได้ให้ทำงานเขาว่า จะให้คลอดง่าย แล้วเขาอะไรก็ไม่บวมด้วย”

(แม่ะไล๊ะ/ สัมภาษณ์ 10 มิ.ย.

47)

“เขาไม่ให้นอน เขาว่าเวลาท้องไม่ให้อยู่เฉย ๆ กลัวจะคลอดยาก อะไรอย่างนั้น...ถ้าท้องแก่หน่อยก็ต้องทำงานหนักหน่อย ส่วนมากท้องอ่อนๆ ไม่ให้ทำงาน เวลาท้องแก่พยายามให้ทำงาน...ท้องแก่เขาว่าทำงานนั้นคลอดง่าย ออกกำลังกาย...”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่คล้ายกับสตรีตั้งครรภ์ชาวอาข่า คือ เมื่อตั้งครรภ์สตรีตั้งครรภ์ชาวอาข่าจะทำงานทุกอย่างเหมือนเดิมเพราะถือว่าเป็นภาวะปกติของร่างกาย เชื่อว่าการทำงานมากๆ ขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกแข็งแรงคลอดง่าย (ยี่งยง และธรรมา, 2537)

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติเพื่อให้คลอดง่ายเหล่านี้มีสตรีตั้งครรภ์เพียงบางส่วนเท่านั้นนำมาปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นสตรีที่ตั้งครรภ์แรก และบางส่วนก็ปฏิบัติแบบไม่เคร่งครัดนักคนที่ไม่ปฏิบัติบางคนเคยประจักษ์ด้วยตนเองว่าไม่เป็นจริงโดยเฉพาะสตรีตั้งครรภ์หลังซึ่งเคยมีประสบการณ์การตั้งครรภ์และการคลอดมาแล้ว และบางคนเห็นว่าไม่มีเหตุผลพอ

“ออกจากบ้านกลางคืน...แก่ว่าจะไอนั้นจะคลอดลำบากแต่ไม่รู้เชื่อได้หรือเปล่า ก็เชื่อมันปฏิบัติได้ก็ปฏิบัติ ไม่เสียหาย”

(ตง / สัมภาษณ์ 16 มี.ค. 47)

“ก็เชื่อแต่ไม่ได้ปฏิบัติหมดทุกอย่างอะไร...ก็รู้สึกว่าเป็นความไม่จริงเสมอไปเราไม่ได้ปฏิบัตินี้แต่ที่เราคลอดง่าย กลางคืนเราก็ไปเราร้อน ๆ ก็นั่งหน้าประตูเลยเป็นความเชื่อ”

(เตี๊ยะ/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีตั้งครรภ์ในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษา สามารถอ่านออก เขียนได้ และได้รับข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ซึ่งมีอยู่เกือบทุกบ้านทำให้มีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารวิทยาการใหม่ๆที่มีอิทธิพลต่อระบบคิด ดังที่ สุรเชษฐ์ (2533) กล่าวว่า ระบบการศึกษาแบบใหม่ ระบบความเชื่อสมัยใหม่ที่สัมพันธ์กับการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อ โดยเปลี่ยนจากเชื่อพ่อแม่มาเชื่อตำรา และระบบเหตุผลมากขึ้น ส่วนน้อยที่ยังคงปฏิบัติตามความเชื่อเหล่านี้เนื่องจากอิทธิพลของความกลัวการตั้งครรภ์และการคลอดเนื่องจากผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นสตรีตั้งครรภ์แรก แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อเหล่านี้ก็มีประโยชน์มากกว่าโทษ กล่าวคือ การปฏิบัติตามความเชื่อบางอย่างช่วยป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุได้ เช่น ไม่อาบน้ำต่อนกลางคืน อันหมายรวมถึงการไม่ออกจากบ้านต่อนกลางคืนด้วย เนื่องจากสถานที่อาบน้ำของคนที่นี่ส่วนมาก ตั้งอยู่นอกบ้าน ซึ่งล้อมรอบไปด้วยเรือนทอซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์มีพิษหลายชนิด มีแสงสว่างน้อย อีกทั้งยังต้องขึ้นลงบันไดบ้าน จึงเสี่ยงต่อการตกบันไดและ/หรือถูกสัตว์มีพิษกัดได้ การไม่นั่งที่ประตูหรือบันไดก็เช่นกัน เพราะจากการสังเกตพบว่าบริเวณบันไดส่วนใหญ่ไม่มีราวบันไดกั้น การนั่งบริเวณดังกล่าวเสี่ยงต่อการพลัดตก จากการถูกชนกระแทกจากลูกหลานวัยซนซึ่งมีอยู่บ้านละหลายคน การไม่กินข้าวเย็นอาจช่วยป้องกันอาการท้องร่วงจากการกินอาหารบูดเสียได้ การทำงานไม่อยู่หนึ่งขณะท้องแก่ซึ่งสตรีตั้งครรภ์รับรู้ว่าเป็นการออกกำลังกายแม้จะไม่ตรงตามลักษณะการออกกำลังกายตามหลักวิทยาศาสตร์ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าการออกกำลังกายทำให้กระบวนการคลอดง่ายขึ้น (ฉวีวรรณ, 2538) แต่การทำงานก็ทำให้มีเหงื่อออกยิ่งผลให้สตรีตั้งครรภ์รู้สึกกระปี้กระเป่า ส่วนการไม่กินหมวดของยอดผักเพราะจะคลอดยาก และการกินน้ำปลายผมเพื่อให้คลอดง่ายแม้จะเป็นการปฏิบัติที่ไม่สมเหตุผลทางวิทยาศาสตร์แต่ก็มีผลด้านจิตใจ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจในการคลอดมากขึ้น ทำให้สบายใจ

5.2.2 ปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อปฏิบัติเพื่อให้ลูกเป็นคนดีและไม่พิการ สตรีตั้งครรภ์

ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่กังวล และกลัวลูกที่จะคลอดออกมาพิการและมีพฤติกรรมที่ไม่ดี จึงปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติเพื่อให้ลูกไม่พิการและเป็นคนดีค่อนข้างเคร่งครัดดังนี้

5.2.2.1 ประพฤติดี หลีกเสี่ยงพฤติกรรมที่ไม่ดี สตรีตั้งครรภ์ส่วนใหญ่เชื่อว่า

พฤติกรรมทุกอย่างที่แม่ปฏิบัติขณะตั้งครรภ์จะมีผลถึงลูก จึงระมัดระวังพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น พุดเที๊จ นินทาว่าร้าย หยิบฉวยของคนอื่น และคิดแต่สิ่งดีๆ

“จิตใจเราก็ต้องประพฤติแต่ความดี....ทำแต่ความดี ไม่ทำความร้ายความชั่ว เราทำอย่างนี้เราคิดแต่เรื่องดี ๆ ถ้าไม่ทำก็คิดเรื่องดีเหมือนกัน ...มีบ้างแหละเวลาเราไม่ทำอย่างนั้นเราพูดโกหกอะไรบ้าง เวลาเราทำอย่างนี้ถึงถึงแหละเรามีลูกอยู่ในห้องพูดโกหกก็ไม่ได้มันจะถึงลูก”

(ทรง/ สัมภาษณ์ 7 เม.ย. 47)

“เราต้องปฏิบัติอะไรละ ทำตัวดี ๆ อะไรอย่างนี้... เราต้องพยายามทำตัวดี ๆ พอลูกเกิดมาแล้วลูกก็จะเป็นอย่างนั้น ผู้ใหญ่เขาว่าแม่ทำตัวอย่างไรลูกก็เป็นอย่างนั้น เราทำตัวดี ๆ”

(ตง/ สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

5.2.2.2 ไม่ฆ่า – ไม่ทรมานสัตว์ เป็นความเชื่อที่สตรีตั้งครรรทุกคนรวมทั้งสามีปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเชื่อว่าการฆ่า- ทรมานสัตว์ในขณะตั้งครรรค์อ่อนๆ เภรกรรมจะตกถึงลูก ทำให้ลูกพิการ หากสามีจำเป็นต้องฆ่าสัตว์ในขณะภรรยาตั้งครรรค์อ่อนๆ ต้องบอกกล่าวขอภรรยา

และลูกก่อนลูกจึงจะไม่พิการ

“ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายสัตว์ ปฏิบัติ ยิ่งห้องแรกๆ (ห้องอ่อน ๆ)...ประมาณสามสี่เดือน... เขาว่าเด็กเพิ่งปฏิสนธิ อะไรอย่างนั้นแหละยังไม่เป็นตัวตน อันนั้นเลยเราต้องเคร่งครัด...แบบ (สามี) ก็ต้องปฏิบัติไม่ใช่แม่คนเดียวพ่อก็ทำด้วย....เกิดเราไปทำกัลมังมันจะตกไปถึงลูกเรา... เคย (เคยเห็น) ไม่ทราบว่าจะบังเอิญหรือเปล่า บางคนหน้าออกมาคล้ายสัตว์ที่พ่อเขาทำร้ายเคยเห็น อาจจะเกี่ยวกันแต่ไม่ทุกคนอยู่ที่ใจเราด้วยว่าถ้าเราคิดไม่ดี คิดอยากทำร้ายเค้าไม่นึกถึงอะไรเลย ไม่นึกถึงลูกอะไรอย่างนั้นเป็นไปได้ ปฏิบัติได้ก็ควรปฏิบัติเราจะได้สบายใจ ”

(ตง/ สัมภาษณ์ 16 มี.ค. 47)

“จะไม่ฆ่าสัตว์... ถ้าจะเชือดไก่ต้องให้นึกถึงลูก ถ้าแฟนจำเป็นต้องเชือดก็ให้นึกถึงลูกด้วยกลัวว่าลูกติด...ตัวเราไม่เป็นไรแต่กลัวลูกมันจะเป็นกลัวเวลาเราเชือดไก่อันจะบิดไป ฟักแล้วลูกจะเป็นอย่างนั้น....กลัวลูกจะพิการ...แบบ (สามี) จะเชือดแต่จะให้นึกถึงลูกถ้าจำเป็นจริง ๆ...จะให้นึกถึงลูกช่วงท้อง สอง สาม สี่เดือนนั้นช่วงท้องแรก ๆ นั้น”

(ดา/ สัมภาษณ์ 22 มี.ค. 47)

“เคยได้ยินแต่ว่าเวลาเราต้องห้ามแฟนเราไปทำร้ายสัตว์อะไรอย่างนั้น...ปฏิบัติเขาบอกว่าบาปกรรมใดตกถึงลูกเวลา เวลาตีสัตว์อะไรอย่างนั้น”

(แยะ/ สัมภาษณ์ 19 มี.ค. 47)

“ก็มีบางคนก็เป็นอย่างนั้นแฟนเราตีจิ้งจกจิ้งจกไม่ตายแต่ฆ่าขาดแล้วลูกเราจะออกมาไม่สมบูรณ์...โดยไม่ขอเราก่อนไง...อ้อ ขออนุญาตถามว่าจะไปไหม ถ้าเราบอกว่าไปก็ได้ไม่เป็นไรผลกระทบก็ไม่มีผลกับลูกเราไง เหมือนสามีเราถึงนนี้ตายซะใหม่ ลูกเราเกิดมาเขาจะดาวน์อย่างนี้ ความเชื่อเขาเป็นอย่างนั้น”

(ยา/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

5.2.2.3 ไม่ติดตามหรือตอนต้นไม้ ความเชื่อที่สตรีตั้งครรภและสามีของสตรี

ตั้งครรภเกือบทุกคนปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอีกอย่างคือ หลีกเลี่ยงการตอนหรือติดตามต้นไม้ในขณะสตรี

ตั้งครรภตั้งท้องอ่อน ๆ หากจำเป็นต้องทำจะนึกไม่ให้เกิดถึงลูกเพราะเชื่อว่าการตอนทำให้แขนขาของลูกผิดปกติ หากติดตามจะทำให้นิ้วเกิน

“ตอนมะนาว ...เมียท้องแรก ๆ (ท้องอ่อนๆ) เคঁาไม่ทำ...หมายถึงว่าท้องเดือน สองเดือนอย่างนั้น...หมายถึงยังไม่เป็นตัวตน เป็นก้อนเลือดอยู่อย่างนั้น ก็ต้องปฏิบัติ บางคนก็มีขาแต่จะไม่ทุกคน บางคนก็มีมือ... แต่บางคนเขาว่าตอนก็ไม่มีไร ก็เราทำมาหากินแต่เราต้องนึกมั่งอย่างเมียเราท้องเราต้องนึกถึงลูกอะไรอย่างนั้น...ทำได้บางคนก็ทำได้แต่นึกถึงลูกว่าเอออย่าให้เกี่ยวกับลูกเรา...ถ้าแบ (สามี) เขาทำก็ให้นึกถึงเรามั่ง...หมายถึงว่านึกถึงเรานึกถึงลูกอย่าให้ตกที่ลูกอะไรอย่างนั้น”

(ตง/ สัมภาษณ์ 16 มี.ค. 47)

“ส่วนมาก แยะ กับแฟนจะปฏิบัติ (ไม่ติดตามต้นไม้) ตอนต้นที่เราตั้งท้องจนถึงประมาณหกเดือน ...ไม่ติดตามต้นไม้...ก็เหมือนกัน (เหมือนไม่ฆ่าสัตว์) แต่ถ้าเรานึกถึงนะไม่เป็นไรให้เรานึกถึงอยู่ตลอดว่าเมียเราท้องอยู่นะเราทำได้...ทำร้ายสัตว์บาปกรรมแต่ถ้าติดตามต้นไม้แบบนี้ไม่เป็นไร”

(แยม/ สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

“ก็มีนะคนเขาจะพันต้นมะนาวลูกออกมาเป็นมัดๆ....ก็พันต้นมะนาวต้นอะไรนั้น ติดตาอะไรนั้น ต้นไม้ต่อกิ่งแบบนี้ไม่ได้ ช่วงท้องไม่ได้ ทั้งนั้นเลย....บางที่นิ้วจะ ออกมาเหลือ.....นี่คือปฏิบัติเลย ...นี่กลัวมากๆ เลยทางแฟนเราไม่ใช่เราพอสามี ออกไปทำสวนเราเดือนเลยต้องระวังนะเขาก็กลัวเหมือนกัน.....ทำได้แต่ต้องจำว่าเรา กำลังท้อง...ต้องคิดว่าแฟนเราท้องอยู่”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

5.2.2.4 *ไม่ให้ดูของแปลก ไม่ให้ล้อหรือขำคนพิการ สตรีตั้งครรภ์ส่วนใหญ่*
จะหลีกเลี่ยงการดูของแปลก เพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกเป็นเช่นนั้น หากเห็นหรือดูก็จะนึกถึง ลูก
และขอให้ลูกอย่าเป็นอย่างที่เห็น บางรายนอกจากไม่ดูแล้วจะไม่ล้อหรือหากเห็นของแปลกที่ ตลกก็จะสะกดอารมณ์ไม่แสดงหัวเราะ

“คนแกบอกว่าเวลาเราดูของแปลกๆ ไม่ได้เหมือนกัน อย่างเช่นเราดูทีวีมันมีสัตว์อะไรที่ มันแปลกๆ เขาห้ามว่าอย่าดูนะเขากลัวลูกจะออกมาหน้าตาคล้ายกันกับสัตว์ที่ดูนั้นแหละ... ดูแต่ว่านึกถึงลูกในท้องเวลาดูของแปลกๆ นึกถึงลูกในท้องขอให้มันพ้นไปอย่า มาติดกับลูกอย่างนี้แหละ...ท้องนี้ก็นี่ๆ บอกว่าขอห่างไกล นะอย่าติด...แบบว่าเชื่อ บ้าง ไม่เชื่อบ้าง แบบว่าเรากลัวมันติดจริงใช่ไหม...ของแปลกๆ ก็กลัวเหมือนกัน”

(เฟอห์/ สัมภาษณ์ 17 มี.ค. 47)

“ที่เชื่อและปฏิบัติจริงๆ คือไม่ให้สามีฆ่าสัตว์ ไม่ล้อคนพิการ...ปกติก็ไม่ล้ออยู่แล้ว บางที่เราเห็นคนแปลก ๆ ถ้าเราขำแบบนี้เราต้องกด ไม่มองสิ่งที่ไม่ดีมองได้อย่าไปว่าเขา อย่าไปดูถูก....กลัวจะเป็นกรรมตามสนอง”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

การปฏิบัติตามความเชื่อเหล่านี้ผู้ปฏิบัติรู้สึกคลายกังวล ความกลัวเรื่องความพิการ และ พฤติกรรมของลูก ทำให้สบายใจ มีสุขภาพดี

“ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เขาเอามาดูแลห้อง ช่วยทำให้คนท้องที่นี้มีสุขภาพดี...ก็ช่วยให้ไม่ต้องกังวลกับตัวเรามาก กับเด็กในท้องอย่างนี้”

(ยา/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

การปฏิบัติตามข้อห้าม-ข้อควรปฏิบัติดังกล่าวมีหลายอย่างเหมือนหรือคล้ายกับความเชื่อเกี่ยวกับจริยาวัตรของชาวใต้ด้านกาลเทศะ เช่น ห้ามเที่ยวเตร่ตอนหัวค่ำเพราะเป็นเวลาที่ผีออกเที่ยว สตรีตั้งครรภ์ห้ามเดินตอนหัวค่ำพวกมาอาจจะมาเกาะกินลูกในครรภ์ ทำให้ลูกแท้ง สตรีมีครรภ์ห้ามนั่งคาบประตูหรือบันไดจะคลอดลูกไม่ออก ด้านความละเอียดรอบคอบ เช่น สตรีมีครรภ์ห้ามกระโดดข้ามรั้วลูกในท้องจะแท้ง ด้านการสำรวจมกายวาจา เช่น ห้ามล้อเลียนคนพิการเพราะจะถูกใช้ชาติ (กรรมนั้นสนองถึงตน) สตรีมีครรภ์พูดเท็จจะคลอดลูกเป็นซี่ ด้านประโยชน์ส่วนรวม เช่น ห้ามทรมานสัตว์ พรากสัตว์ใครกระทำต้องใช้ชาติหรือกรรมตกถึงลูก (สุทธิวงศ์, 242) ซึ่งสุทธิวงศ์ (2542) กล่าวว่า “ความเชื่อเกี่ยวกับจริยาวัตรเป็นความเชื่อที่ปรากฏในรูปของการสั่งสอนให้ทำตามอย่างเคร่งครัดหรือห้ามกระทำโดยเชื่อว่าถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องประสบเคราะห์กรรมหรือขัดลาภ ความเชื่อประเภทนี้จึงช่วยควบคุมและปลูกฝังพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามค่านิยมหรือโลกทัศน์ของสังคมนั้น ความเชื่อจำนวนไม่น้อยมีเหตุผลแฝงอยู่อย่างลึกซึ้งถ้าปฏิบัติจะเกิดผลดีสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์เพียงแต่โทษที่อ้างถึงมักจะมีเหตุ ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับจริยาวัตรของคนแต่ละกลุ่มมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างจากกลุ่มอื่นตามสภาพท้องถิ่น ค่านิยมโลกทัศน์ของสังคมนั้น”

ผลต่อสุขภาพของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรภ์

สตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษารับรู้ว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นำมาใช้มีผลต่อสุขภาพใน 3 ลักษณะ คือ 1) ช่วยให้คลอดง่ายและปลอดภัย 2) ช่วยให้ลูกไม่พิการและมีพฤติกรรมดี 3) ช่วยให้แม่ลูกสุขสบายและแข็งแรง การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านตามการรับรู้ดังกล่าวทำให้สตรีตั้งครรภ์สุขภาพ คือ รู้สึกสุขสบายและร่างกายแข็งแรง และสบายใจ

1. ช่วยให้คลอดง่ายและปลอดภัย

สตรีตั้งครรภ์รับรู้ว่าการทำพิธีแน่ง การกินและ/หรือทา น้ำและ/หรือน้ำมันที่ผ่านการทำพิธีสวดขอพร การยกท้อง รวมถึงการกินอาหารและสมุนไพร และการปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์บางอย่าง ช่วยให้ตนคลอดง่ายและช่วยให้การตั้งครรภ์และการคลอดดำเนินไปด้วยความปลอดภัยทั้งแม่และลูก

“พิธี (พิธีແຂງ) เขาแบบถือว่า ให้ขอโตะครุมนั้นให้เอาน้ำทำดูอาให้กินให้คลอได้ง่าย”

(เตี๊าะ/ สัมภาษณ์ 21 มี.ค. 47)

“ไปขอน้ำมันที่โตะครุมาทาช่วยให้คลอได้ง่าย โตะครุจะดูอา ละหมาดขอพรให้เราคลอได้ง่าย... ไปให้หมอต้าแยกห้อง จะให้ลูกตรง ...กลัวว่าลูกอยู่ไม่ตรง...ลูกตรงช่วยในการคลอคลอได้ง่ายด้วย”

(แย/ สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

“เอารากต้นไม้ที่หมอต้าแยกให้ เอาไปต้มกินน้ำ ให้เราคลอได้ง่ายเหมือนกัน”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

“ห้องนี้กินน้ำปลายผม ...จะให้คลอได้ง่าย ๆ”

(ทรง/ สัมภาษณ์ 7 เม.ย. 47)

ซึ่งเมื่อได้ปฏิบัติตามการรับรู้นี้มีผลให้สตรีตั้งครรภ์คลายความกังวลใจ เกิดความมั่นใจมากขึ้นว่าตนเองและลูกในครรภ์จะปลอดภัยจากการตั้งครรภ์และการคลอด อันเป็นส่วนหนึ่งซึ่งช่วยประคับประคองให้จิตใจของสตรีตั้งครรภ์อยู่ในภาวะสมดุลตลอดการตั้งครรภ์ ทำให้สบายใจมีความสุขซึ่งมีผลให้สุขภาพกายดีขึ้น

“...ถ้าอยู่บ้านเวลาเราเอารากหรือว่าอะไรอย่างนี้ เราจะมีเชื่อมั่นมาก ... ถ้าเรามีความเชื่อมั่นเราก็ไม่ต้องกังวลเวลาเราจะคลอดจะยังงี้ก็ได้ จะไม่กังวล...ถ้าเรามั่นใจเราก็สบายใจ สุขภาพเราก็จะดีด้วยถ้าเราไม่เครียด ไม่คิดมาก ไม่ว่าเราจะปวดขนาดไหน จะออกลูกยากไหม ถ้าไม่เครียดไม่คิดมากเราก็จะมีความสุขใจ”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

“การยกห้อง...ช่วยคะ (ช่วยสร้างเสริมสุขภาพ)...สร้างเสริมตรงที่จิตใจเราจะได้ไม่กังวล”

(แย/ สัมภาษณ์ 1 เม.ย. 47)

“ไม่นั่งที่ประตู บันไดช่วยสร้างเสริมสุขภาพ...ทำให้จิตใจเราสบายไม่ต้องกังวลว่าจะคลอดยาก...ทำให้ร่างกายแข็งแรงเหมือนกัน...ถ้าเราไม่คิดมากก็กินได้แบบนั้น ถ้าเราคิดมากก็กินไม่ได้”

(ปะห์/ สัมภาษณ์ 26 เม.ย 47)

2. ช่วยให้ผู้ถูกไม่พิการและมีพฤติกรรมดี

สตรีตั้งครรภปฏิบัติตามความเชื่อในการดำเนินชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการตั้งครรภได้แก่ ไม่ฆ่า-ไม่ทรมานสัตว์ ไม่ติดตาและตอนต้นไม้ ไม่ล้อคนพิการ ประพฤติดี-หลีกเลี่ยงการปฏิบัติพฤติกรรมที่ไม่ดี และปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาได้แก่ ขอมพร และอ่านอัล-กุรอาน อย่างเคร่งครัด โดยรับรู้ว่า การปฏิบัติดังกล่าวจะช่วยผู้ถูกไม่พิการและมีพฤติกรรมดีซึ่งเมื่อได้ปฏิบัติตามการรับรู้นี้มีผลให้สตรีตั้งครรภคลายความกังวล เกิดความสบายใจ เมื่อสบายใจมีผลให้สุขภาพกายดีขึ้น

“ก็จะไม่ฆ่าสัตว์ เพราะจะเกิดอันตรายถึงลูก ลูกจะพิการ ...เห็นออกมาจริงมีคนฆ่าสัตว์ ตอนเมียท้องลูกออกมาพิการ...ก็ตอนท้องเรากังวลมากคลอออกมา ลูกเราจะเป็นอย่างไร ถ้าเราปฏิบัติอย่างนี้ เราแน่ใจว่าเราไม่ได้ทำอะไรที่ไม่ได้ฆ่าสัตว์ ลูกเราก็จะเป็นคนปกติดี...เวลาเราไม่ฆ่า-ไม่ทำร้ายสัตว์ ช่วยสร้างเสริม เพราะเราไม่ได้ทำแล้ว เราก็อสบายใจ...กายก็ด้วยแหละถ้าใจสบายก็อยู่สบาย”

(ทรง/ สัมภาษณ์ 17 มี.ค. 47, 7 เม.ย. 47)

“ขอคุณจากอัลลอฮ์ ให้ลูกเราออกมาเป็นคนดี ให้ครบอย่าให้พิการ.....เพราะทุกสิ่งทุกอย่างอัลลอฮ์เขากำหนดไว้แล้ว ...คนที่อัลลอฮ์จะรับพรเป็นพิเศษ จะขออะไรมักจะได้รับผลแต่เราต้องทำตัวดีๆ ด้วย...ผู้ใหญ่เขาว่าแม่ทำตัวอย่างไรลูกก็เป็นอย่างนั้น เรา ทำตัวดีๆ ...เราเรียน เราอ่านอัล-กุรอาน แล้วลูกก็จะเป็นคนดี ถ้าเมื่อว่ามันไม่ได้เป็น อย่างที่เราปฏิบัติ เราก็อสบายใจได้ ทุกสิ่งทุกอย่างอัลลอฮ์กำหนดไว้แล้ว...ก็สบายใจนะได้ ปฏิบัติแล้ว...เราสบายใจก็ร่างกายก็ตามมา”

(ตง/ สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

3. ช่วยให้ผู้ถูกสุขสบายและแข็งแรง

สตรีตั้งครรภรับรู้ว่าการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหลายอย่างดังที่กล่าวข้างต้นจะช่วยให้ตนและลูกในครรภ์สุขสบายและมีร่างกายแข็งแรง และผลจากการใช้เป็นไปตามที่สตรีตั้งครรภรับรู้อย่างเช่น ผลจากการยกท้องทำให้สตรีตั้งครรภ หายจากอาการแน่นอึดอัด มีผลให้สามารถทำงานได้ รับประทานอาหารและพักผ่อนได้มากขึ้น ส่งผลดีต่อร่างกายของสตรีตั้งครรภเองและต่อลูกในครรภ์ การปฏิบัติตามความเชื่อเช่นไม่ทำงานหนักขณะตั้งท้องอ่อนๆ ทำให้ปลอดภัยจากการแท้ง และ

การกินผักและผลไม้ รวมถึงการทำงานไม่อยู่นิ่งขณะท้องแก่ทำให้ร่างกายแข็งแรง นอกจากนี้การรับรู้ว่ามีอาการท้องให้ลูกอยู่ในท่าที่ดีทำให้ลูกสุขสบายและแข็งแรง การทำงานเพื่อออกกำลังกายและการกินผักและผลไม้ช่วยให้ลูกมีร่างกายแข็งแรง มีผลให้สตรีตั้งครรภ์มีความสบายใจเกี่ยวกับสุขภาพของลูก

“เจ็ดเดือนท้องเรารู้สึกแน่น พอเราไปให้หมอตำแย เขาจับดู เขายกขาว่าจัดทำให้ลูกอยู่ท่าไม่ดี จัดให้อยู่ท่าดีก็รู้สึกโล่ง อยู่สบาย...ก็ช่วยเข้าช่วยสร้างเสริมสุขภาพ เวลาเราไปให้หมอตำแยจัดท่าเด็ก ให้อยู่สบาย เรากลับมาแล้วเรานอนอะไรหลับสบาย กินได้ ไม่อึดอัด”

(เตี๊ยะ/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

“(ทำให้ตนเองและลูกแข็งแรง) ต้องนอนพักผ่อน แล้วก็ไม่ได้คิดมาก ทำให้สบายๆ... แล้วก็ต้องทำงาน ให้มันออกเหงื่อแบบนี้... เออ ออกกำลังกาย พอทำงานเสร็จก็มาพักผ่อน นอนให้สบายๆ...ส่วนมากถ้าจะทำงานอะไรนะ ออกเหงื่อบ้าง บางคนถ้าเวลาท้องจะนอนอย่างเดียว พอตื่นขึ้นมาดูแล้วไม่รู้ว่าเรง เครียด หน้าซีด ต้องออกกำลังกายอย่างเช่นถางหญ้า ทำงาน อะไรแบบนี้...เราออกกำลังกายใช้ไหม้ เหงื่อมันจะได้ออก...เหงื่อออกรู้สึกว่าร่าเริง รู้สึกว่าไอ้สบาย...แบบว่าถ้าเราทำงานนี้ลูกเราแบบว่า มันอะไรละ ลูกแข็งแรงในท้องมันจะดิ้น ดิ้นอยู่ทุกวันนี้ อย่าง ผอห์ นี้ แบบว่าอยู่ไม่เคยนิ่ง ทำงานไหนทำงานนี้ แบบว่าลูกมันชอบดิ้น...ลูกแข็งแรง ลูกไม่ดิ้นไม่แข็งแรง เขาวา...”

(ผอห์/ สันทนา 17 มี.ค. 47)

ทั้งนี้อาจเนื่องจากการรับรู้ผลต่อสุขภาพในสามลักษณะตรงกับความต้องการหรือความคาดหวังของสตรีตั้งครรภ์ ซึ่งทั้งหมดต้องการและคาดหวังให้ตนและลูกมีสุขภาพดี คือให้การตั้งครรภ์และการคลอดดำเนินไปด้วยความปลอดภัย แม้ลูกแข็งแรง ลูกไม่พิการและเมื่อเติบโตขึ้นมีพฤติกรรมที่ดี ทั้งนี้เนื่องจากสตรีตั้งครรภ์รู้ว่าขณะตั้งครรภ์ และคลอดตนเองและลูกมีภาวะเสี่ยงมากกว่าปกติและอาจรุนแรงถึงแก่ชีวิตทั้งตนเองและลูกในครรภ์ และตามทัศนะของชาวมุสลิมพ่อแม่มีหน้าที่ดูแลอบรมลูกให้เป็นคนดี หากลูกเป็นคนไม่ดี พ่อแม่ต้องรับโทษในโลกหน้าดังที่เคยกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีความกังวลและความกลัวสิ่งที่จะเกิดขึ้นในเวลาข้างหน้า และเมื่อได้ปฏิบัติตามภูมิปัญญาพื้นบ้านดังที่กล่าวทำให้มีความหวัง มีความมั่นใจในการตั้งครรภ์และการคลอดมากขึ้น ซึ่งดวงรัตน์ (2542) กล่าวว่า ความหวังมักจะเกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียด หรือคุกคามต่อชีวิต แต่อาจเกิดในสถานการณ์ที่มีความปรารถนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่

มีความไม่แน่นอนที่จะได้รับสิ่งนั้น ซึ่งเมื่อมีความมั่นใจในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในเวลาข้างหน้าทำให้สตรีตั้งครรรค์ คลายความกังวล เกิดความสบายใจซึ่งเมื่อสบายใจก็จะทำให้สุขภาพกายดีขึ้นด้วย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรรค์ของสตรีไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) ความเชื่อถือผู้มีความรู้ ความชำนาญและผู้มีประสบการณ์ 2) ประสบการณ์เดิม 3) ความสะดวกในการใช้ 4) ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต 5) ความยึดมั่นในธรรมเนียมประเพณีของคนส่วนใหญ่ ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละปัจจัยดังนี้

1. ความเชื่อถือผู้มีความรู้ความชำนาญและผู้มีประสบการณ์

สตรีตั้งครรรค์ไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญามาใช้สร้างเสริมสุขภาพ เพราะเชื่อถือความสามารถของผู้ที่ให้บริการเช่น กินน้ำมันที่ผ่านการทำพิธีบูชาโดยโต๊ะครู ไปรับการยกทองกับหมอดำแยเพราะเชื่อถือในความสามารถของบุคคลเหล่านั้น รวมทั้งกินอาหาร/สมุนไพร ปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรรค์ตามที่ได้รับคำแนะนำ หรือเห็นตัวอย่างจากแม่ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านที่เคยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านได้ผลมาก่อน เนื่องจากเชื่อในประสบการณ์หรือเห็นผลการใช้หรือไม่ได้ใช้จากบุคคลเหล่านั้นด้วยตนเอง และบางรายใช้เพราะเชื่อถือในประสบการณ์ของคนโบราณ ดังตัวอย่างคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“ก็เขาบอกว่าการขอพรนี้ดีมากเลยเราก็ขอพรเหมือนถ้าเป็นไทยพุทธต้องไปเข้าวัดขอพรจากพระนั่น นี่ขอให้โต๊ะครูที่เก่งขอพรให้”

(เต๊ะาะ/ สัมภาษณ์ 21 มี.ค. 47)

“เรามั่นใจใช้เรามั่นใจมากด้วยเวลาเราไปขอที่โต๊ะครูหรือว่าขอพระอะไร อานฮัล - กุรอานอะไร”

(สนทนากลุ่ม 6 มี.ย. 47)

“พอเราไปยกทองหมอดำแยก็จะบอกว่าเด็กนี้ไม่ค่อยดีนั้นเขาจะรู้เหมือนกันเขาจะรู้”

(เต๊ะาะ/ สัมภาษณ์ 19 เม.ย. 47)

“ได้ปฏิบัติตามคำสอน (คำแนะนำของผู้ใหญ่) เราสบายใจ อย่างไรก็ตามเราก็จะนึกว่าเขาอายุมากกว่าเราเคยผ่านชีวิตมากกว่าเราเขารู้เขามีประสบการณ์ เขาคงปฏิบัติเกิดผลแล้ว เราได้ปฏิบัติเราก็สบายใจ... คำแนะนำที่หมอต้าแย หรือผู้ใหญ่ที่เขาบอกต่อกันมาล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีทั้งนั้น คนไม่ท้องก็ถ้าปฏิบัติได้ก็ดี อย่างฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอะไรนั้น ถ้าเราไม่ปฏิบัติเราทำได้ตามเขาก็คือมันไม่ใช่ว่าร้าย ๆ อะไร ส่วนใหญ่แล้วการนึกหาเป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งนั้นแหละถ้าเราได้ปฏิบัติแล้วก็ทำให้เราสบายใจขึ้นจะเป็นอย่างนั้น อย่างที่ยุ่งกลางคืนเดินไปไหนมาไหนกลางคืนมันก็ไม่ค่อยมีประโยชน์อยู่แล้ว ส่วนใหญ่ก็ทำดีทั้งนั้นแหละผู้ใหญ่เขาบอกนั้น”

(ตง/ สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

“เห็นคนออกมาจริงมีพิการผู้ใหญ่ว่าตอนมันท้องผัวมันไปฆ่าสัตว์ ผัวก็ทำไม่ได้เมียท้องมือเป็นมัด (เอามือข้างหนึ่งมาจับแขนอีกข้าง) ไปตักแล่นนั้นแล้วมันเข้าไปในรั้วมันนั้น มันดักกับเชือกนั้นแล้วเข้าไปในนั้นแล้วมันติดที่มีมัด ๆ ที่มีลูกของมันออกมาเป็นอย่างนั้นจริง”

(ทรง/ สัมภาษณ์ 17 มี.ค. 47)

“จริง คนโบราณ ก็เป็นจริงแหละ...คนโบราณมันบอกเป็นจริง”

(อะห์ / สัมภาษณ์ 18 มี.ค.

47)

สอดคล้องกับคำกล่าวของโลนิงเกอร์ (2001) ที่ว่าค่านิยมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของการดูแลสุขภาพเพื่อให้มีสุขภาพที่ดีของบุคคล ครอบครัว ชุมชน การตัดสินใจใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเนื่องจากสาเหตุตั้งที่กล่าวอาจเป็นเพราะคนไทยภาคใต้มีค่านิยมให้ความเชื่อถือผู้มีประสบการณ์และความสามารถ และมีค่านิยมให้ความเคารพในวัยวุฒิอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะสังคมภาคใต้เป็นสังคมเครือญาติ โดยผู้ที่มีวัยน้อยกว่าจะแสดงความเคารพด้วยการเชื่อฟังและมีความกตัญญู (จำเจริญ, 2542) ค่านิยมลักษณะนี้มีส่วนทำให้ความเชื่อและวัฒนธรรมต่างๆ ของคนรุ่นก่อนๆ ถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อๆ ไปได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา (2539) ศึกษาภูมิปัญญาหมอฟันบ้านรักษาโรคกระดูก พบว่า สาเหตุที่คนมารักษาที่หมอฟันบ้านโรคกระดูกเนื่องจากความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวหมอและประสิทธิภาพของการรักษา

2. ประสบการณ์เดิม

ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ด้านบวกและด้านลบต่อการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแล

ครรรค์ครั้งก่อนๆ ดังพบว่าสตรีไทยมุสลิมที่ตั้งครรภ์หลังส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เคยใช้ได้ผลมาใช้อีก รวมทั้งนำไปแนะนำให้ผู้อื่นใช้ ในทางตรงกันข้ามหากรับรู้โดยประสบการณ์ว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านใดใช้ไม่ได้ผล หรือใช้หรือไม่ใช้ก็ให้ผลไม่แตกต่างกันก็จะไม่นำมาใช้ และ ไม่แนะนำให้ผู้อื่นใช้อีก ดังตัวอย่างจากคำกล่าวนี้

“แบบว่าเมื่อก่อนลูกคนแรกเคยปฏิบัติ แต่พอท้องที่สองไม่ปฏิบัติดูแล้วมันเป็นไปได้ที่...คนที่สองตอนที่ตั้งท้องล่าสัตว์เหมือนกันแต่ลูกไม่พิการที่นั่นแหละที่ไม่ปฏิบัติ... เราไม่ได้ปฏิบัตินี้แต่ที่เราคลอดง่ายนี่กลางคืนเราก็ไปเราร้อนๆ ก็นั่งหน้าประตูเลยเป็นความเชื่อ”

(ผอห้/ สัมภาษณ์ 17 มี.ค. 47)

การแสดงออกเช่นที่กล่าวนี้สามารถอธิบายด้วยแนวคิดของนักพฤติกรรมศาสตร์ที่เชื่อว่าพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของมนุษย์เป็นไปตามสิ่งเร้า พฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลให้ตนเองพอใจหรือคนรอบข้างพอใจก็จะกระทำอีก (เมธาวิ, 2546) และแนวคิดทางจิตวิทยาที่เชื่อว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ อาจเรียนรู้จากการลงมือกระทำด้วยตนเอง การสังเกตแบบอย่างจากผู้อื่น การได้รับคำบอกเล่าจากผู้อื่น การอ่าน การฟัง การดูจากสื่อต่างๆ การอบรมจากครอบครัว (เฉลิมพล, 2541; Gazzaniga & Heatherton, 2003) ประสบการณ์เดิมจึงมีอิทธิพลต่อการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้สร้างเสริมสุขภาพในระยะตั้งครรภ์ของสตรีไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษา ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านสำหรับดูแลสุขภาพของ เลิศชาย และอุดม (2544) ซึ่งพบว่าชาวชนบทตัดสินใจรับการรักษากับหมอมะเข็ญโตขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม หากเคยรักษากับหมอบ้านหายเมื่อเจ็บป่วยก็จะไปหาหมอมคนเดิมอีก การศึกษาของ ทิพวรรณ (2547) ซึ่งพบว่าผู้ให้ข้อมูลนำภูมิปัญญาตะวันออกแต่ละชนิดมาใช้กับผู้ป่วยเพราะเคยนำภูมิปัญญาตะวันออกชนิดนั้นมาใช้ในอดีตจึงมีความศรัทธา และการศึกษาของ ผกากรอง (2545) ศึกษาประสบการณ์ของผู้สูงอายุในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านพบว่าเหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการรักษาข้อเข่าเสื่อมเนื่องจากตนเองหรือคนในครอบครัวเคยใช้วิธีนี้ได้ผลมาก่อน

3. ความสะดวกในการใช้

ปัจจัยที่มีผลต่อการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ของสตรีตั้งครรภ์ไทยมุสลิมในชุมชน

ศึกษาที่สำคัญอีกอย่างคือ ความสะดวกในการใช้ ส่วนใหญ่เป็นความสะดวกของสถานที่ เวลา การจัดหา วิธีการใช้ ดังตัวอย่าง สตรีตั้งครุมนิยมใช้บริการฝากท้องยกท้องกับหมอต้าแยเพราะ สะดวกเนื่องจากแหล่งบริการอยู่ใกล้บ้าน ให้บริการไม่จำกัดเวลา สามารถนัดได้ และมาให้บริการถึงที่บ้าน หรือ สตรีตั้งครุมนบางคนไม่กินผจงทั้งๆ ที่สามีหามาให้ตามที่หมอต้าแยแนะนำ แล้วเพราะวิธีการใช้ไม่สะดวก บางรายไม่กินปุ้จงนี่ดิง (ลำเท็ง) แม้จะรับรู้ว่าจะกินแล้วช่วยบำรุง และทำให้คลอดง่ายก็ตามเพราะต้องหาตามสวนซึ่งสวนของตนเองไม่มีต้องไปขอเก็บในสวนคนอื่นซึ่งเป็นที่ขึ้น ๆ และโดยปกตินิยมหาซื้ออาหารจากรถขายกับข้าวมากกว่า

“ยกท้อง...หาหมอต้าแยง่ายอยู่ใกล้บ้านเอง...เวลาเราท้องแก่นั้นลูกเราต่ำไ้ ถ้าอยู่ที่บ้าน หมอต้าแยเราใกล้กว่าเราให้หมอต้าแยยกได้ตลอด...แถวนี้หมอต้าแยเยอะ...โดยเฉพาะ กลางคืนหมอต้าแยจะอยู่บ้าน...บางคนก็ไปบอกก่อนไ้บอกว่าฟุ้งนี้จะมายกท้อง... ไปบอกล่วงหน้า...ถ้าไม่อยู่ก็ฝากบอกกับคนที่บ้านหมอต้าแยบอกว่าจะมายกท้องเมื่อไหร่”
(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

“ไม่ชอบกิน (ไม่ชอบกินยอคนี่ดิง)...มันสิ้นไม่ร่อย ...ต้องไปหาด้วย ถ้าจะกิน หาไม่ ยากแถวภูเขาก็มี...ไม่มีคนขาย ส่วนมากจะกินของซื้อง่าย ๆ”
(ทรง/ สัมภาษณ์ 7 เม.ย. 47)

“กินไม่ลง (กินรอกผจงไม่ลง) ...เอากลับมาบ้านแล้วแต่ยังไม่ได้กิน...จะกินได้อย่างไร รอกไม้กลืนไม่ลง... เคยถามว่าให้กินอย่างไรแก (หมอต้าแย) บอกว่าเอาเคี้ยวกับหมาก ก็ได้เพื่อให้มันกลืนได้ไ้มันเป็นรอกไม้ถ้าต้มก็ดีไปอย่างแต่ไ้เขาให้เคี้ยวกิน เลยไม่ได้ ปฏิบัติ แต่ไปหามาแล้ว”
(ตง/ สัมภาษณ์ 14 เม.ย 47)

อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักจะเลือกปฏิบัติสิ่งไ้เห็นว่าปฏิบัติสะดวกและตนสามารถปฏิบัติได้ ดังที่ แบนดูรา (Bandura,1997) กล่าวว่าบุคคลรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองไ้จะกระทำ พฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด โดยจะประเมินจากระดับความยากง่ายของพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่ ทำ สอดคล้องกับการศึกษาของรักชนก (2543) เรื่องพฤติกรรมกาเลือกแหล่งรักษาของผู้ป่วยโรค เบาหวานในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกรักษาที่โรงพยาบาลเพราะสะดวกใน การเดินทาง และการศึกษาของวันเต็ม (2544) เรื่องปัจจัยไ้มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการ

คลอดของมารดาวัยรุ่นมุสลิม จังหวัดนราธิวาส พบว่าการใช้บริการการคลอดมีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการได้ง่าย

4. ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต

ภูมิปัญญาพื้นบ้านในรูปของความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครมที่มีทั้งที่เป็นข้อห้าม-ข้อควรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่สตรีตั้งครมไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาไม่เคยชิน สตรีตั้งครมส่วนหนึ่งจึงมักจะลืมทั้งๆ ที่เชื่อและตั้งใจจะปฏิบัติตาม ข้อห้าม-ข้อควรปฏิบัติที่สตรีตั้งครมมักบอกว่าลืม ได้แก่ ข้อห้ามไม่ให้ที่นั่งที่บันไดหรือประตู เพราะปกติขณะไม่ตั้งครมจะนั่งเป็นประจำ ข้อห้ามไม่ให้กินน้ำแข็งซึ่งแต่เดิมกินอยู่เป็นประจำทุกวัน และข้อแนะนำให้กินน้ำปลายผมซึ่งขณะไม่ตั้งครมไม่เคยปฏิบัติแต่พยายามปฏิบัติเมื่อนึกขึ้นได้ และมีสตรีตั้งครมส่วนหนึ่งเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติดังกล่าวแต่ไม่ปฏิบัติเพราะไม่สามารถปรับเปลี่ยนความเคยชินได้ ดังตัวอย่างคำกล่าวต่อไปนี้

“เชื่อแต่ไม่ปฏิบัติ เช่นอาบน้ำตอนกลางคืนก็อาบเวลาร้อน เราช้อนเราทนไม่ได้ต้องอาบทุกที บางทีหนึ่งก็ลุกขึ้นอาบน้ำ กินข้าวเย็น กินน้ำแข็งไม่ค่อยปฏิบัติเท่าไร... กินน้ำเปล่าไม่ได้... ฆาดน้ำแข็งไม่ได้”

(สนทนากลุ่ม 6 มิ.ย. 47)

“กินน้ำปลายผม... ลักสองครั้งได้บางที่เราอาบน้ำแล้วจะลืมคือไม่บ่อย เวลาเรานึกได้ว่าหมอดำแยเขาแนะนำ เราก็จะปฏิบัติ”

(ตง / สัมภาษณ์ 14 เม.ย. 47)

สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการดูแลเชิงวัฒนธรรมของ ไลนิงเกอร์ (Leininger, 2001) ที่ว่าบริบทสิ่งแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิตมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดูแล และสอดคล้องกับการศึกษาของเลิศชาย และอุดม (2544) ที่พบว่า คนในภาคใต้ส่วนหนึ่งเลือกรักษากับหมอพื้นบ้านเพราะได้อยู่ที่บ้านหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมคล้ายกับที่บ้านไม่ต้องนอนโรงพยาบาลซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นชิน

5. ความยึดมั่นในธรรมเนียมประเพณีของคนส่วนใหญ่

ภูมิปัญญาพื้นบ้านสำหรับการตั้งครมบางอย่างถูกใช้จนเป็นธรรมเนียมของคนในชุมชน แม้สตรีตั้งครมไทยมุสลิมในชุมชนที่ศึกษาบางรายไม่เห็นประโยชน์ในการทำก็ต้องทำเพราะเป็นประเพณี และหากไม่ทำก็เกิดความไม่สบายใจว่าตนผิดแปลกไปจากคนอื่น ดังตัวอย่างคำกล่าว

ของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“ไม่คิดอย่างไรพอดีหมอตายว่าต้องทำอะไรนะ ...หมอตายบอกว่าเขาต้องทำอะไรแบบนี้
แบบที่เราไม่รู้ใช่ไหม ก็ทำตามใจเขาทุกอย่างเขาให้ทำอะไรก็ทำ...เขาก็ก่อนสมัยนูแม่เรา
เมื่อก่อนก็ทำเขาว่าลูกหลานก็ต้องทำ”

(ผอห / สัมภาษณ์ 22 พ.ค. 47)

“ก็ไม่สบายใจอยู่แล้วคนอื่นเขาทำ (ทำพิธีแบบ) เราไม่ทำมันก็ผิดแปลกไปจาก
ชาวบ้านเขา อย่างนั้นแหละ”

(ตง / สัมภาษณ์ 14 เม.ย 47)

ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมของคนในสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ดังจะเห็นได้จากคน
มีแนวโน้มที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้เหมือนกับคนอื่นในสังคม ทั้งที่การกระทำนั้นอาจจะขัดแย้งกับ
ความต้องการและทัศนคติของตนเอง เพราะหากกระทำแตกต่างไปจากคนอื่นจะทำให้รู้สึก
ไม่สบายใจ ไม่แน่ใจในตนเองว่าเป็นคนปกติหรือไม่ และกลัวว่าจะถูกตำหนิ หรือถูกต่อต้าน
(จารุวรรณ, 2530)